

דברים 16

Judges and police officers you shall
appoint for yourself in all of your cities
that Adonoy, your God, is giving you
for your tribes; who will judge the
people righteous justice.

18 שופטים ושטרים תתן-לך בכל-שעריך אשר יהיה ^{properly}

אלהיה נתן לך לשבטיה ושפטו את-העם משפט-צדק:

דיינים ופרענים תמני לך בכל קריותי די יי אלהיה יהב לך
לשבטיה וידוננו ית עמא דין דקשוט

Rashi

שופטים ושוטרים. שופטים, דיינים הפוסקים את הדין: ושוטרים. הרודין את העם אחר מצותן, שמכין וכופתין במקל וברצועה עד
שיקבל עליו את דין השופט:

בכל שעריך. בכל עיר ועיר (סנהדרין טז):

לשבטיה. מוסב על תתן לך, שופטים ושוטרים תתן לך לשבטיה בכל שעריך אשר ה' אלהיה נתן לך:

לשבטיה. מלמד, שמושיבין דיינים לכל שבט ושבט ובכל עיר ועיר:

ושפטו את העם וגו'. מנה דיינים מומחים וצדיקים לשפוט צדק:

Do not pervert justice; do not display favoritism; and do not accept bribery, for bribery blinds the eyes of the wise and distorts words that are just.

לֹא תַצְלִי דִין לֹא תִשְׁתַּמּוֹדַע אַפִּין וְלֹא תִקַּבֵּל שֹׁחַד
אֲרֵי שֹׁחַד מְעִיר עֵינֵי חֲכִימִין וּמְקַלְקֵל פִּתְגָּמִין תְּרִיצִין

a donation

19 לֹא-תַטֶּה מִשְׁפָּט לֹא תִפִּיר פָּנִים וְלֹא-תִקַּח שֹׁחַד

properly

כִּי הַשֹּׁחַד יַעֲוֵר עֵינֵי חֲכָמִים וַיִּסְלַף דְּבָרֵי צְדִיקִים:

Rashi

לא תטה משפט. כמשמעו:

לא תכיר פנים. אף בשעת הטענות, אזהרה לדיין שלא יהא רך לזה וקשה לזה, אחד עומד ואחד יושב, לפי שכשרואה שהדיין מכבד את חברו, מסתמין טענותיו:

ולא תקח שחד. אפילו לשפוט צדק (ספרי קמד):

כי השחד יעור. משקבל שוחד ממנו, אי אפשר שלא יטה את לבבו אצלו להפך בזכותו (כתובות קה:):

דברי צדיקים. דברים המצודקים, משפטי אמת:

Pursue absolute justice so that you may live and inherit the land that Adonoy, your God, is giving you.

קִשְׁטָא קִשְׁטָא תְּהִי רְדִיף בְּדִיל דְּתִיחִי וְתִירַת יְת
אַרְעָא דִּי אֱלֹהֶיךָ יֵהֵב לְךָ

20 צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף לְמַעַן תַּחֲיֶה וְיִרְשֶׁת אֶת-הָאָרֶץ

אֲשֶׁר-יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ: (ס)

Rashi

צדק צדק תרדף. הלך אחר בית דין יפה (ספרי קמד — סנהדרין לב:):

למען תחיה וירשת. כדאי הוא מנוי הדיינים הכשרים, להחיות את ישראל ולהושיבן על אדמתן (שם):

Do not plant an Asherah for yourself [or] any tree near the altar of Adonoy, your God, that you will make for yourself.

לֹא תַצֹּב לְךָ אֲשֶׁרֶת כָּל אֵילָן בְּסִטֵּר מִדְּבַחַא דִּי
אֱלֹהֶיךָ דִּי תַעֲבֹד לְךָ

21 לֹא-תַטֶּע לְךָ אֲשֶׁרָה כָּל-עֵץ אֲצֵל מִזְבֵּחַ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה-לְךָ: (ס)

Rashi

לא תטע לך אשרה. לחייבו עליה משעת נטיעתה, ואפילו לא עבדה, עובר בלא תעשה על נטיעתה:

לא תטע לך אשרה כל עץ אצל מזבח ה' אלהיך. אזהרה לנוטע אילן ולבונה בית בהר הבית:

And do not erect for yourself a
monument that Adonoy, your God,
detests.

22 וְלֹא־תִקֵּים לָךְ מִצֵּבָה אֲשֶׁר שָׁנָא יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס)

וְלֹא תִקֵּים לָךְ קָמָא דִּי סְנִי יִי אֱלֹהֶךָ

Rashi

ולא תקים לך מצבה. מצבת אבן אחת, להקריב עליה אפילו לשמים:
אשר שנא. מזבח אבנים ומזבח אדמה צוה לעשות, ואת זו שנא, כי חק היתה לכנענים, ואע"פ שהיתה אהובה לו בימי
האבות, עכשיו שנאה, מאחר שעשאוה אלו חק לעבודת אלילים:

דברים 17

Do not sacrifice to Adonoy, your God,
an ox or a lamb that has a blemish, any
bad thing; for it is abominated by
Adonoy, your God.

1 לֹא־תִזְבַּח לַיהוָה אֱלֹהֶיךָ שׁוֹר וְשֶׂה אֲשֶׁר יְהִי בוֹ

anything

מִוֵּם כָּל דָּבָר רָע כִּי תִזְבַּחַת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ הוּא:

(ס)

לֹא תִפֹּס קָדָם יִי אֱלֹהֶךָ תֹּר וְאִמֶּר דִּי יְהִי בֵּה מוּמָא

כָּל מַדְעָם בֵּישׁ אֲרִי מְרַחֵק קָדָם יִי אֱלֹהֶךָ הוּא

Rashi

לא תזבח וגו' כל דבר רע. אזהרה למפגל בקדשים ע"י דבור רע (ספרי קמז). ועוד נדרשו בו שאר דרשות בשחיטת קדשים
(זבחים לו.):

If there is found among you, in one of
your cities that Adonoy, your God, is
giving you, a man or a woman who
does what is evil in the eyes of Adonoy,
your God, by violating His covenant.

2 כִּי־יִמָּצֵא בְּקִרְבְּךָ בְּאַחַד שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן

לָךְ אִישׁ אוֹ־אִשָּׁה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת־הָרַע בְּעֵינֵי

יְהוָה־אֱלֹהֶיךָ לַעֲבֹר בְּרִיתוֹ:

אֲרִי יִשְׁתַּכַּח בֵּינְךָ בְּחֻדָּא מְקֻרִיז דִּי אֱלֹהֶךָ יְהִי לָךְ

גִּבֹּר אוֹ אִתְתָּא דִּי יַעֲבֹד יְת דְּבִישׁ קָדָם יִי אֱלֹהֶךָ

לְמַעַבְר עַל קִימָה

Rashi

לעבר בריתו. אשר כרת ה' אתכם שלא לעבוד אלילים:

He goes and serves other gods and bows to them—whether to the sun or to the moon or to any of the host of heaven that I did not command.

וְאִזְלֹ וּפְלַח לְטִעֻנוֹת עַמִּמֶּיךָ וְסָגִיד לְהוֹן וּלְשִׁמְשָׁא אוֹ
לְסִיְהָרָא אוֹ לְכָל חֵילֵי שְׁמַיָּא דִּי לֹא פִקְדִית

Rashi

אשר לא צויתי. לעבדם (מגילה ט:):

When you are told and you understand, you are to inquire thoroughly. If in fact the report is authenticated and accurate—this abomination was committed within Yisroel.

וַיִּתְחַוִּי לָךְ וְתִשְׁמַע וְתִתְבַּע יְאוֹת וְהָא קִשְׁטָא כּוֹן
פִּתְגָמָא אֲתַעְבִּידַת תּוֹעֲבָתָא הָדָא בִּישְׂרָאֵל

Rashi

נכון. מכוון העדות:

You are to take out that man or that woman who did this evil thing to your city—the man or the woman—and you are to stone them with stones so that they die.

וְתִפֹּק יֵת גְּבָרָא הֵהוּא אוֹ יֵת אִתְתָּא הֵהִיא דִּי עֲבָדוּ יֵת
פִּתְגָמָא בִּישָׁא הָדִין לְתִרְעָ בֵּית דִּינָךְ יֵת גְּבָרָא אוֹ יֵת
אִתְתָּא וְתִרְגְּמוּן בְּאַבְנֵיָא וַיָּמוּתוּן

Rashi

3 וַיִּלָּךְ וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם וּלְשִׁמְשָׁא | אוֹ

לִירֵחַ אוֹ לְכָל־צָבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר לֹא־צִוִּיתִי:

4 וְהִגְדִּילָךְ וְשִׁמְעָתָ וְדַרְשָׁתָּ הֵיטֵב וְהִנֵּה אֱמֶת נֶכּוֹן הַדָּבָר

נַעֲשֶׂיתָה הַתּוֹעֲבָה הַזֹּאת בִּישְׂרָאֵל:

5 וְהוֹצֵאתָ אֶת־הָאִישׁ הַהוּא אוֹ אֶת־הָאִשָּׁה הַהִוא אֲשֶׁר

עָשׂוּ אֶת־הַדָּבָר הָרָע הַזֶּה אֶל־שַׁעְרֶיךָ אֶת־הָאִישׁ אוֹ

אֶת־הָאִשָּׁה וְסָקַלְתֶּם בְּאַבְנִים וַמָּתוּ: properly

והוצאת את האיש ההוא וגו' אל שעריך וגו'. המתרגם אל שעריך, לתרע בית דינך, טועה, שכן שנינו אל שעריך זה שער שעבד בו, או אינו אלא שער שנדון בו. נאמר שעריך למטה ונאמר שעריך למעלה, מה שעריך האמור למעלה שער שעבד בו, אף שעריך האמור למטה שער שעבד בו, ותרגומו לקרוי:

By the speech of two witnesses or three witnesses is the guilty one to be executed; he is not to be executed by the oral testimony of one witness.

על מימר תרין סהדין או תלתא סהדין יתקטל דחיב
קטול לא יתקטל על מימר סהיד חד

6 על-פי | שנים עדים או שלשה עדים יומת המת לא

יומת על-פי עד אחד:

Rashi

שנים עדים או שלשה. אם מתקיימת עדות בשנים למה פרט לך שלשה, להקיש שלשה לשנים, מה שנים עדות אחת אף שלשה עדות אחת, ואין נעשין זוממין עד שיזומו כולם (מכות ה:):

Let the hand of the witnesses be against him first to execute him, and the hand of the entire people afterward; and you will eliminate the evil from within you.

ידא דסהדיא תהי בה בקדמיתא למקטלה וידא דכל
עמא בבתריתא ותפלי עבד דביש מבינך

7 יד העדים תהיה-בו בראשנה להמיתו ויד כל-העם

באחרונה ובערת הרע מקרבך: (פ)

If a matter of law is too abstruse for you —between blood and blood, between decision and decision, or between leprosy and leprosy, matters under dispute in your city; you shall rise and ascend to the place that Adonoy, your God, will have chosen.

ארי יתכסי מנך פתגמא לדינא בין דמא לדמא בין
דינא לדינא ובין מכתש סגירו למכתש סגירו פתגמי
פלגתא דינא בקרוי ותקום ותסק לאתרא די יתרעי יי
אלהך בה

8 כי יפלא ממך דבר למשפט בין-דם | לדם בין-דין

לדין ובין נגע לנגע דברי ריבת בשעריך וקמת ועלית

אל-המקום אשר יבחר יהוה אלהיך בו:

כי יפלא. כל הפלאה לשון הבדלה ופרישה, שהדבר נבדל ומכוסה ממך:

בין דם לדם. בין דם טמא לדם טהור (נדה יט — ספרי קנב):

בין דין לדין. בין דין זכאי לדין חייב:

ובין נגע לנגע. בין נגע טמא לנגע טהור:

דברי ריבות. שיהיו חכמי העיר חולקים בדבר, זה מטמא וזה מטהר, זה מחייב וזה מזכה:

וקמת ועלית. מלמד, שבית המקדש גבוה מכל המקומות (סנהדרין פז):

You are to come before the kohanim-the Levites and the judge officiating during those days; you will inquire and they will tell you the legal decision.

9 וּבֹאֲתָ אֶל־הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם וְאֶל־הַשֹּׁפֵט אֲשֶׁר יִהְיֶה

בַּיָּמִים הָהֵם וְדִרְשְׁתָּ וְהִגִּידוּ לָךְ אֵת דְּבַר הַמִּשְׁפָּט:

וְתִיתִי לָךְ פְּתִילָה לְוָאֵי וְלֹת דִּינָא דִּי יְהִי בַּיּוֹמִיא

הָאֲנֹן וְתִתְּבַע וְיַחְוִין לָךְ יֵת פְּתִילָה דְּדִינָא

הכהנים הלויים. הכהנים שיצאו משבט לוי:

ואל השופט אשר יהיה בימים ההם. ואפילו אינו כשאר שופטים שהיו לפניו, אתה צריך לשמוע לו (ספרי קנג), אין לך אלא

שופט שבימך (ר"ה כה.).

You are to act according to the word that they tell you from that place that Adonoy will have chosen; and you are to be careful to fulfill exactly as they instruct you.

10 וַעֲשִׂיתָ עַל־פִּי הַדֹּבֵר אֲשֶׁר יִגִּידוּ לָךְ מִן־הַמָּקוֹם הַהוּא

אֲשֶׁר יִבְחָר יְהוָה וְשִׁמְרָתָּ לַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יֹרֶד:

וְתַעֲבֹד עַל מִימַר פְּתִילָה דִּי יַחְוִין לָךְ מִן אֲתָרָא הַהוּא

דִּי יִתְרַעֲי יְיָ וְתִטֵּר לְמַעַבְד כְּכֹל דִּי יִלְפֹנָךְ

In accord with the Torah that they
instruct you and upon the law that they
state to you, are you to act; do not
deviate from the word they tell you,
neither right or left.

על מימר אוריתא די ילפנד ועל דינא די יימרון לך
תעבד לא תסטי מן פתגמא די יחיון לך ימינא
ושמאלא

11 על-פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו
לך תעשה לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין
left
ושמאל :

Rashi

ימין ושמאל. אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל ועל שמאל שהוא ימין (ספרי קנד), וכל שכן כשאומר לך על ימין ימין,
ועל שמאל שמאל:

But the man who acts deliberately to
not heed the kohein who stands to
serve there Adonoy, your God, or the
judge; that man is to be executed and
you will eliminate the evil from Yisroel.

וגבר די יעבד ברשע בדיל דלא לקבלא מן פהנא
דקאם לשמשא תמן קדם יי אלהך או מן דינא
ויתקטל גברא ההוא ותפלי עבד דביש מישראל

12 והאיש אשר יעשה בזדון^{malice} לבלתי שמע אל הכהן
העמד לשרת שם את יהוה אלהיו או אל השפט
ומת האיש ההוא ובערת הרע מישראל:

Let all the people hear and fear, and not
sin deliberately again.

וכל עמא ישמעון וידחלון ולא ירשיעון עוד

13 וכל העם ישמעו ויראו ולא יזידון^{to see the} עוד: (ס)

Rashi

וכל העם ישמעו. מכאן, שממתינן לו עד הרגל, וממיתין אותו ברגל (סנהדרין פט.).

שני

When you arrive in the land that
Adonoy, your God, is giving you and
inherit it and live in it, and you say, "Let
me appoint over me a king like all the
nations around me;"

אָרי תַּעוֹל לְאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶךָ יְהִי לָךְ וְתִירְתָּהּ וְתִיַּתֵּב
בָּהּ וְתִימָר אֲמֵנִי עָלַי מֶלֶכָא כְּכָל עַמְמֵי דִּי בְּסַחְרֵנִי

Appoint are you to appoint over
yourself a king whom Adonoy, your
God, will choose. From among your
brothers are you to appoint over
yourself a king; you may not place over
yourself a foreigner who is not your
brother.

מִנְאָה תִּמְנִי עָלֶךָ מֶלֶכָא דִּי יִתְרַעֵי יִי אֱלֹהֶךָ בָּהּ מִגֹּ
אֲחֵיךָ תִּמְנִי עָלֶךָ מֶלֶכָא לֵת לָךְ רִשׁוֹ לְמִנְאָה עָלֶךָ גְּבֵר
נוֹכְרִי דִּי לֹא אֲחִיךָ הוּא

However, he must not acquire an
abundance of horses for himself so that
he will not return the people to Egypt
in order to acquire an abundance of
horses, because Adonoy told you, "You
are not to proceed to return along this
route again."

14 כִּי־תָבֹא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ וִירָשְׁתָּהּ

וַיִּשְׁבְּתָהּ בָּהּ וְאָמַרְתָּ אֲשִׁמָּה עָלַי מֶלֶךְ כְּכָל־הַגּוֹיִם

אֲשֶׁר סְבִיבְתִּי:

15 שׁוּם תַּשִּׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בּוֹ

מִקְרֹב אֲחִיךָ תַשִּׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוֹכֵל לָתֵת עָלֶיךָ

אִישׁ נֹכְרִי ^{foreigner} אֲשֶׁר לֹא־אֲחִיךָ הוּא:

16 רִקָּ לֹא־יִרְבֶּה־לְּךָ סוּסִים וְלֹא־יָשִׁיב אֶת־הָעָם מִצְרָיִם

לְמַעַן הִרְבּוֹת סוּס וַיְהִי הָאָמַר לָכֶם לֹא תִסְפּוּן לָשׁוּב

בַּדֶּרֶךְ הַזֶּה עוֹד:

לְחוּד לֹא יִסְגִּי לֵה סוּסוֹן וְלֹא יִתֵּב יֵת עֲמָא לְמַצְרִים בְּדִיל לֹא־סִגְאָה לֵה סוּסוֹן וַיֵּי אָמַר לְכוּן לֹא תוֹסְפוּן לְמַתוּב
בְּאַרְחָה הָדִין עוֹד

Rashi

לא ירבה לו סוסים. אלא כדי מרכבתו, שלא ישיב את העם מצרימה, שהסוסים באים משם, כמו שנאמר בשלמה, ותעלה
ותצא מרכבה ממצרים בשש מאות כסף וסוס בחרמשים ומאה (מלכים"א י', כט — סנהדרין כא:):

And he is not to acquire an abundance
of wives for himself so that his heart
will not veer; and silver and gold he
may not accumulate for himself in great
abundance.

17 וְלֹא יִרְבֶּה־לוֹ נָשִׁים וְלֹא יָסוּר לְבָבוֹ וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא

יִרְבֶּה־לוֹ מְאֹד:

וְלֹא יִסְגִּי לֵה נָשִׁין וְלֹא יִטְעִי לְבָהּ וְכֶסֶף וְזָהָב לֹא
יִסְגִּי לֵה לְחָדָא

Rashi

ולא ירבה לו נשים. אלא שמונה עשרה, שמצינו שהיו לו לדוד שש נשים, ונאמר לו, ואם מעט ואספה לך כהנה וכהנה
(שמואל"ב יב, ח):

וכסף וזהב לא ירבה לו מאד. אלא כדי ליתן לאכסניא (ס"א לאפסניא) (סנהדרין שם):

It shall be, that when he occupies the
throne of his kingdom, he must write
for himself a duplicate of this Torah in a
scroll form [the scroll] before the
kohanim—the Levites.

18 וְהָיָה כְּשִׁבְתּוֹ עַל כִּסֵּא מַמְלַכְתּוֹ וְכָתַב לוֹ אֶת־מִשְׁנֵה

הַתּוֹרָה הַזֹּאת עַל־סֵפֶר מִלְּפָנֵי הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם:

וְיִהְיֶה כְּמִתְבָּה עַל כָּרְסָא מְלְכוּתָהּ וְיִכְתוּב לֵה יֵת
פְּתִשְׁגֹּן אֲוִרִיתָא הָדָא עַל סִפְרָא מִן קֳדָם כְּהֻנְיָא לְוָאִי

Rashi

והיה כשבתו. אם עשה כן, כדאי הוא שתתקיים מלכותו:

את משנה התורה. שתי ספרי תורות, אחת שהיא מונחת בבית גזיו, ואחת שנכנסת ויוצאת עמו (סנהדרין שם), ואונקלוס
תרגם פתשגון, פתר משנה לשון שגון ודבור:

It is to accompany him and he is to read in it all the days of his life, in order that he learn to fear Adonoy, his God, to guard every word of this Torah and these statutes to fulfill them;

וְהָיָה עִמּוֹ וְהָיָה קָרִי בָּהּ כָּל יוֹמֵי חַיָּוֵהִי בְּדִיל דְּלִלָּה
לְמַדְחַל קֹדֶם יְיָ אֱלֹהֵהּ לְמַטֵּר יֵת כָּל פְּתֻגְמֵי אוֹרֵיתָא
הָדָא וְיֵת קִימָא הָאֵלִין לְמַעַבְדָּהוֹן

Rashi

דברי התורה. כמשמעו:

That his pride not increase over his brothers and he does not stray from the commandment right or left; so that the days of his reign are lengthy over his kingdom, he and his sons within Yisroel.

בְּדִיל דְּלֹא יָרִים לְבָהּ מֵאַחֵוּהִי וּבְדִיל דְּלֹא יִסְטִי מִן
תְּפִקְדָּתָא יְמִינָא וּשְׂמָאלָא בְּדִיל דְּיִזְרֹף יוֹמִין עַל
מַלְכוּתָהּ הוּא וּבְנֵוֹהִי בְּגוֹ יִשְׂרָאֵל

Rashi

ולבלתי סור מן המצוה. אפילו מצוה קלה של נביא:

למען יאריך ימים. מכלל הן אתה שומע לאו, וכן מצינו בשאול, שאמר לו שמואל שְׁבַעַת יָמִים תּוֹחַל עַד בּוֹאֵי אֵלֶיךָ (שמואל-א י, ח), לְהַעֲלֹת עֲלֹת וְגו', וכתוב וַיִּזְחַל שְׁבַעַת יָמִים (שם יג, ח), ולא שמר הבטחתו לשמור כל היום, ולא הספיק להעלות העולה, עד שבא שמואל ואמר לו נִסְכַּלְתָּ לֹא שְׁמֵרְתָּ וְגו' (שם יג) ועתה ממלכתך לא תקום (שם יד), הא למדת, שבשביל מצוה קלה של נביא, נענש:

הוא ובניו. מגיד שאם בנו הגון למלכות, הוא קודם לכל אדם (הוריות יא:):

19 וְהָיָה עִמּוֹ וְקָרָא בּוֹ כָּל-יְמֵי חַיָּיו לְמַעַן יִלְמַד לִירְאָה
אֶת-יְהוָה אֱלֹהָיו לְשֹׁמֵר אֶת-כָּל-דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת
וְאֶת-הַחֻקִּים הָאֵלֶּה לַעֲשֹׂתָם:

20 לְבִלְתִּי רוּם-לְבָבוֹ מֵאַחֵיו וּלְבִלְתִּי סוּר מִן-הַמִּצְוָה יְמִין
left
וּשְׂמָאוֹל לְמַעַן יֵאָרִיךְ יָמָיו עַל-מַלְכוּתוֹ הוּא וּבְנָיו
בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל: (ס)

שלישי

דברים 18

They will not have—the kohanim, the Levites, the entire tribe of Levi—a portion or an inheritance with Yisroel; Adonoy's fire-offerings and His inheritance will they eat.

1 לֹא־יִהְיֶה לַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כָּל־שֶׁבֶט לְנִי חֶלֶק וְנַחֲלָה

עַם־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁי יְהוָה וְנַחֲלָתוֹ יֹאכְלוּ:

לֹא יִהְיֶה לַכֹּהֲנִיָּא לְוָאִי כָּל שֶׁבֶט אֶלּוֹי חֶלֶק וְאַחֲסָנָא
עַם יִשְׂרָאֵל קֶרְבָּנָא דִּי וְאַחֲסָנָתָה יִיכְלוּ

Rashi

כל שבט לוי. בין תמימין בין בעלי מומין:

חלק. בביוזה:

ונחלה. בארץ:

אשי ה'. קדשי המקדש (ס"א קדשי הקדשים):

ונחלתו. אלו קדשי הגבול, תרומות ומעשרות, אבל נחלה גמורה, לא יהיה לו בקרב אחיו. ובספרי דרשו (קסד), ונחלה לא יהיה לו. זו נחלת שאר. בקרב אחיו, זו נחלת (גירסת הרמב"ן: שבעה) חמשה, ואינו יודע מה היא, ונראה לי, שארץ כנען שמעבר הירדן ואילך נקראת ארץ חמשה עממים, ושל סיחון ועוג שני עממים, אמורי וכנעני, ונחלת שאר לרבות קיני וקנזי וקדמוני, וכן דורש בפרשת מתנות שנאמרו לאהרן על כן לא היה ללוי וגו', להזהיר על קיני וקנזי וקדמוני (ספרי קרח קיט). שוב נמצא בדברי רבי קלונימוס, הכי גרסין בספרי. ונחלה לא יהיה לו, אלו נחלת חמשה. בקרב אחיו. אלו נחלת שבעה, נחלת חמשה שבטים ונחלת שבעה שבטים, ומתוך שמשע ויהושע לא חלקו נחלה אלא לחמשה שבטים בלבד, שכן משה הנחיל לראובן וגד וחצי שבט מנשה, ויהושע הנחיל ליהודה ואפרים ולחצי שבט מנשה, ושבעה האחרים נטלו מאליהן אחרי מות יהושע, מתוך כך הזכיר חמשה לבד ושבעה לבד:

But he will have no territory among his brothers; Adonoy is his territory, as He said to him.

2 וְנִחַלָּה לֹא־יִהְיֶה־לּוֹ בְּקִרְבִּי יְהוָה הוּא נִחַלָּתוֹ

כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר־לּוֹ: (ס)

וְאַחֲסָנָא לֹא יְהִי לֵיהּ בְּגוֹ אַחוּהִי מִתֵּנָן דִּיהִב לֵיהּ יי
אֲנוּן אַחֲסָנְתָּה כְּמָא דִּי מְלִיל לֵיהּ

Rashi

כאשר דבר לו. בְּאַרְצָם לֹא תִנְחַל גו' אֲנִי חִלְקֶךָ (במדבר יח, כ):

And this will be the stipend of the kohanim from the people from the slaughterers of [permitted] meat, whether an ox or a sheep; he will give the kohein the foreleg and the jaw and the [fourth] stomach.

3 וְזֶה יִהְיֶה מִשְׁפָּט הַכֹּהֲנִים מֵאֵת הָעָם מֵאֵת זִבְחֵי הַזֶּבֶחַ

the paunch
or first...

אִם־שׁוֹר אִם־שֶׂה וְנָתַן לַכֹּהֵן הַזֶּרֶעַ וְהַלְחִיִּים וְהַקֶּבֶה

:

וְדִין יְהִי דְחֻזִּי לְכַהֲנֵי מִן עֲמָא מִן נְכִסֵּי נְכִסְתָּא אִם
תּוֹר אִם אִמֶּר וְיִתֵּן לְכַהֲנָא דְרוּעָא וְלוּעָא וְקִבְתָּא

Rashi

מאת העם. ולא מאת הכהנים:

אם שור אם שֶׁה. פרט לחיה:

הזרוע. מן הפרק של ארכובה עד כף של יד שקורין אשפלדון:

והלחיים. עם הלשון. דורשי רשומות היו אומרים זרוע תחת יד, שנאמר וַיִּקַּח רֵמֶחַ בְּיָדוֹ (במדבר כה, ז). לחיים, תחת תפלה,

שנאמר וַיַּעֲמֵד פִּינְחָס וַיִּפְלֹל (תהלים קו, ל). והקבה, תחת האֵשָׁה אֶל קִבְתָּה (במדבר כה, ח — חולין קלד):

The first portion of your grain, your wine, and your olive oil, and the first of the shearing of your sheep are you to give him.

gas

גַּז

oil

וַיִּצְהָרֶךְ

new wine

תִּירֻשֶׁךָ

וְרֵאשִׁית

4 רֵאשִׁית דִּגְנֶךָ

צֹאנֶךָ תִּתֵּן־לּוֹ:

רֵישׁ עֲבוּרֶךָ חֲמִרְךָ וּמִשְׁחֶךָ וְרֵישׁ גִּזָּא דְעִנְךָ תִּפְרֹשׁ לֵיהּ

Rashi

ראשית דגנך. זו תרומה, ולא פירש בה שיעור, אבל רבותינו נתנו בה שיעור (תרומות פ"ד מ"ג), עין יפה אחד מארבעים, עין

רעה אחד מששים, בינונית אחד מחמשים, וסמכו על המקרא שלא לפחות מאחד מששים, שנאמר וְשִׁשִּׁיָּם הָאִיפָה מִחֶמֶר

הַשְּׁעָרִים (יחזקאל מה, יג). ששית האיפה חצי סאה, כשאתה נותן חצי סאה לכור הרי א' מששים, שהכור שלשים סאין:

וראשית גז צאנך. כשאתה גוזז צאנך בכל שנה, תן ממנה ראשית לכהן, ולא פירש בה שיעור, ורבותינו (חולין קלז:): נתנו בה שיעור א' מששים. וכמה צאן חייבות בראשית הגז, חמש רחלות, שנאמר וְחֵמֶשׁ צֹאן עֲשׂוּיֹת (שמואל-א כה, יח), רבי עקיבא אומר, ראשית גז שתיים, צאנך ארבע, תתן לו הרי חמש:

For him did Adonoy, your God, choose
from all your tribes to stand and
perform the service in the name of
Adonoy, he and his sons for all time.

5 כִּי בּוֹ בָחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מִכָּל־שִׁבְטֶיךָ לַעֲמֹד לְשֶׁרֶת

בְּשֵׁם־יְהוָה הוּא וּבָנָיו כָּל־הַיָּמִים: (ס)

אֲרִי בֶה יִתְרָעִי יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִכָּל שִׁבְטֶיךָ לְמָקָם לְשִׁמְשָׁא
בְּשֵׁמָא דִּי הוּא וּבְנוֹהִי כָל יוֹמֵיָא

Rashi

לעמוד לשרת. מכאן, שאין שירות אלא מעומד:

רביעי

If a Levite should come from one of
your cities throughout Yisroel where he
sojourns, coming will all his soul's
desire to the place that Adonoy chooses.

6 וְכִי־יָבֹא הַלֵּוִי מֵאֶחָד שְׁעָרֶיךָ מִכָּל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־הוּא

longing

גָּר שָׁם וּבָא בְּכָל־ אֹת נַפְשׁוֹ אֶל־הַמָּקוֹם

אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה:

וְאֲרִי יִיְתִי לְוָאָה מִחֻדָּא מִקְרוֹיךָ מִכָּל יִשְׂרָאֵל דִּי הוּא
דִּר תִּמְנָן וְיִיְתִי בְּכָל רְעוּת נַפְשָׁה לְאַתְרָא דִּי יִתְרָעִי יְיָ

Rashi

וכי יבא הלוי. יכול בבן לוי ודאי הכתוב מדבר, תלמוד לומר ושרת, יצאו לויים שאין ראויין לשירות (ספרי קסח):
ובא בכל אות נפשו וגו' ושרת. למד על הכהן, שבא ומקריב קרבנות נדבתו או חובתו ואפילו במשמר שאינו שלו. דבר אחר,
עוד למד על הכהנים הבאים לרגל, שמקריבין במשמר ועובדין בקרבנות הבאות מחמת הרגל, כגון מוספי הרגל, ואע"פ שאין
המשמר שלהם:

He shall perform the service in the name of Adonoy, his God, like all his brother Levites who stand there in Adonoy's Presence.

וַיִּשְׁמַשׁ בְּשֵׁם אֲדֹנָי כְּכָל אֲחָוָהִי לְוָאִי דְּמִשְׁמָשִׁין
תָּמָן (בְּצִלוֹ) קָדָם יי

They shall eat equal portions, except for what the families sold [to one another].

חֶלֶק כְּחֶלֶק יִכְלוּן בְּרַ מִמִּטְרָתָא דִּיִּיתִי בְּשִׁבְתָּא דְכֵן
אַתְקִינוּ אֲבָהָתָא

7 וַיִּשְׁרֹת בְּשֵׁם יְהוָה אֱלֹהָיו כְּכָל־אֲחָיו הַלְוִיִּם הָעֹמְדִים
שֵׁם לִפְנֵי יְהוָה:

8 חֶלֶק כְּחֶלֶק יֹאכְלוּ לְבַד מִמִּכְרֵיו ^{sale} עַל־הָאֲבוֹת: (ס)

Rashi
חלק כחלק יאכלו. מלמד, שחולקין בעורות ובבשר שעירי חטאות, יכול אף בדברים הבאים שלא מחמת הרגל, כגון תמידים ומוספי שבת ונדירים ונדבות, תלמוד לומר לבד ממכריו על האבות, חוץ ממה שמכרו האבות בימי דוד ושמואל, שנקבעו המשמרות, ומכרו זה לזה טול אתה שִׁבְתָּךְ ואני אטול שבתך:

Because you are entering the land that Adonoy, your God, is giving you; do not learn to perpetrate the abominations of those nations.

אַרִי אֶת עֲלִל לְאַרְעָא דִּי אֱלֹהֶךָ יְהִי לָךְ לֹא תִלְךָ
לְמַעַבְד כְּתַעֲבַת עַמִּיָּא הָאֲנֹן

9 כִּי אַתָּה בָּא אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ
לֹא־תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתַעֲבַת הַגּוֹיִם הָהֵם:

Rashi
לא תלמד לעשות, אבל אתה למד להבין ולהורות (סנהדרין סח.), כלומר להבין מעשיהם כמה הם מקולקלין, ולהורות לבניך לא תעשה כך וכך שזה הוא חוק העובדי כוכבים:

Let there not exist among you anyone
who passes his son or daughter through
fire, who practices the kosem-occult;
who practices time-frame-occult or who
divines portentuous events or a
sorcerer.

10 לֹא־יִמָּצֵא בָּךְ מַעְבִּיר בְּנוֹ וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ קֶסֶם
properly properly
קְסָמִים מַעֲוֵנִן וּמִנְחָשׁ וּמַכְשֵׁף :

לֹא יִשְׁתַּכַּח בְּךָ מַעְבֵּר בְּרֵה וּבִרְתָּהּ בְּנוֹרָא קֶסֶם
קְסָמִין מַעֲנִין וּמִנְחָשׁ וְחֲרָשׁ

Rashi

מעביר בנו ובתו באש. היא עבודת המולך, עושה מדורות אש מכאן ומכאן, ומעבירו בין שתייהם (סנהדרין סד):
קסם קסמים. איזהו קסם, האוחז את מקלו ואומר אם אלך אם לא אלך, וכן הוא אומר עָמִי בָּעֵצוֹ יִשְׁאֵל וּמִקְלוֹ יִגִּיד לוֹ (הושע
ד, יב):
מעונן. רבי עקיבא אומר, אלו נותני עונות, שאומרים עונה פלונית יפה להתחיל, וחכמים אומרים אלו אוחזי העינים (סנהדרין
סה:):
מנחש. פתו נפלה מפיו, צבי הפסיקו בדרך, מקלו נפל מידו (סנהדרין שם):

Or a snake charmer, or one who invokes
the spirit of Ov or yidoni, or
communicates with the dead.

11 וְחֹבֵר חֶבֶר וְשֹׂאֵל אוֹב וַיִּדְּעוֹנִי וְדָרַשׁ
soothsayer medium
אֶל־הַמֵּתִים:

וְרִטִּין רִטֵּן וְשֹׂאֵל בְּדִין וְדִכּוּרֵי וְתַבְעֵי מִן מֵתִיא

Rashi

וחבר חבר. שמצרף נחשים או עקרבים או שאר חיות למקום אחד (ספרי קעב):
ושואל אוב. זה מכשפות ששמו פיתום, ומדבר מְשֻׁחָיו ומעלה את המת בבית השחי שלו:
וידעוני. מכניס עצם חיה ששמה ידוע לתוך פיו, ומדבר העצם ע"י מכשפות:
ודרש אל המתים. כגון המעלה בזכרותו, והנשאל בגלגולת:

For Adonoy's abomination is anyone
perpetrating this and because of these
abominations, Adonoy, your God, is
expelling them from before you.

12 כִּי־תוֹעֲבַת יְהוָה כָּל־עֲשֵׂה אֱלֹהָ וּבְגִלָּל הַתּוֹעֲבַת
a
circumstance
הָאֱלֹהָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ מוֹרִישׁ אוֹתָם מִפְּנֶיךָ:

אֲרִי מְרַחֵק יְיָ כָּל דִּיעֲבַד אֱלִין וּבִדִּיל תּוֹעֲבָתָא הָאֱלִין
יְיָ אֱלֹהֶיךָ מִתְרַדֵּי יִתְהוֹן מִקֶּדְמָךְ

כל עושה אלה. עושה כל אלה לא נאמר, אלא כל עושה אלה, אפילו אחת מהן (ספרי קעג):

Walk in perfect trust with Adonoy, your
God.

13 תָּמִים תִּהְיֶה עִם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ: (ס)

שְׁלִים תִּהְיֶה בְּדַחְלָתָא דִּי אֱלֹהֶךָ

תמים תהיה עם ה' אלהיך. התהלך עמו בתמימות ותצפה לו, ולא תחקור אחר העתידות, אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות, ואז תהיה עמו ולחלקו:

חמישי

Although these nations whom you are
inheriting heed augurers and sorcerers,
but as to you—Adonoy, your God, has
not given you their status.

14 כִּי | הַגּוֹיִם הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אַתָּה יורֵשׁ אוֹתָם אֶל-מַעֲנָנִים

וְאֶל-קִסְמִים יִשְׁמְעוּ וְאַתָּה לֹא כֹן נָתַן לָךְ יְהוָה properly

אֱלֹהֶיךָ:

אֲרִי עֲמִמָּא הָאֵלִין דִּי אַתְּ יָרַת יְתֵהוּן מִן מַעֲנִנָּא וּמִן
קִסְמָא שְׁמַעִין וְאַתְּ לֹא כֹן יְהֵב לָךְ יִי אֱלֹהֶךָ

לא כן נתן לך ה' אלהיך. לשמוע אל מעוננים ואל קוסמים, שהרי השרה שכינה על הנביאים ואורים ותומים:

A prophet from your midst, of your
brethren, like me, will Adonoy, your
God, establish for you; heed him.

15 נָבִיא מִקִּרְבְּךָ מֵאַחֶיךָ כָּמֹנִי יָקִים לָךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֵלָיו

תִּשְׁמָעוּן:

נָבִיא מִבֵּינָךְ מֵאַחֶיךָ כְּוֹתִי יָקִים לָךְ יִי אֱלֹהֶךָ מִנִּה
תִּקְבְּלוֹן

מקרבך מאחיד כמוני. כמו שאני מקרבך מאחיד, יקום לך תחתי, וכן מנביא לנביא:

Exactly as you requested from Adonoy,
your God, at Choreiv, on the day of
assembly, saying, "Let me not continue
to hear the voice of Adonoy, my God,
and this great fire let me not see any
more as that I will not die."

כָּל דִּי שְׁאַלְתָּא מִקָּדָם יִי אֱלֹהֶךָ בְּחֵרֵב בְּיוֹמָא
דְּקָהֲלָא לְמִימָר לָא אוֹסֵף לְמִשְׁמַע יְתָ קַל מִימְרָא דִּי
אֱלֹהִי וְיִתְּ אֶשְׁתָּא רַבָּתָא הָדָא לָא אֶחְזִי עוֹד וְלֹא
אֲמוֹת

Adonoy said to me, "What they said is
excellent.

וַאֲמַר יִי לִי אוֹטִיבוּ דִּי מְלִילוּ

A prophet will I establish for them from
among their brethren like you, and I
will place My words in his mouth and
he will tell them everything that I
command him.

נְבִיא אֶקִּים לְהוֹן מִגּוֹ אֶחְיִהוֹן כְּוֹתֵךְ וְאֶתְּן פִּתְגָמִי
נְבוּאָתִי בְּפִומָהּ וַיִּמְלִל עִמָּהוֹן יְתָ כָּל דִּי אֶפְקֻדְנָהּ

Now, the man who does not heed My
words that he speaks in My Name; I
will demand from him.

וַיְהִי גִבְרָא דִּי לָא יִקְבֵּל לְפִתְגָמִי דִּי יִמְלִל בְּשְׁמִי מִימְרִי
יִתְבַּע מִנֵּה

16 כָּל אֲשֶׁר־שָׁאַלְתָּ מֵעַם יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּחֵרֵב בְּיוֹם

הַקָּהֵל לֵאמֹר לֹא אוֹסֵף לִשְׁמָע אֶת־קוֹל יְהוָה אֱלֹהֵי
וְאֶת־הָאֵשׁ הַגְּדֹלָה הַזֹּאת לֹא־אֶרְאֶה עוֹד וְלֹא אָמוֹת:

17 וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלַי הֵיטִיבוּ אֲשֶׁר דִּבְּרוּ:

18 נְבִיא אֶקִּים לָהֶם מִקִּרְבִּי אֶחְיִיהֶם כְּמוֹךָ וְנִתְּנִי דְבָרִי

בְּפִיו וְדִבֵּר אֲלֵיהֶם אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֶצְוֶנוּ:

19 וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא־יִשְׁמָע אֶל־דְּבָרִי אֲשֶׁר יְדַבֵּר

בְּשְׁמִי אֲנֹכִי אֶדְרֹשׁ מֵעַמוֹ:

But the prophet who will malevolently
make a statement in My Name,
something that I did not instruct him to
say, or which he says in the name of
foreign gods, that prophet must die.

בְּרֵם נְבִיא דִּי יִרְשַׁע לְמַלְלָא פְתָגְמָא בְּשְׁמֵי יְת דִּי לֹא
פְקַדְתָּה לְמַלְלָא וְדִי יִמְלִיל בְּשׁוֹם טַעוֹת עַמְמָא
וַיִּתְקַטֵּל נְבִיא הָהוּא

20 אֲנִי הַנְּבִיא אֲשֶׁר יִזְדּוּ ^{to seethe} לְדַבֵּר דְּבָר בְּשְׁמֵי אֵת

אֲשֶׁר לֹא-צִוִּיתִיו לְדַבֵּר וְאֲשֶׁר יְדַבֵּר בְּשֵׁם אֱלֹהִים
אַחֲרִים וּמֵת הַנְּבִיא הַהוּא:

Rashi

אשר לא צויתיו לדבר. אבל צויתי לחבירו (סנהדרין פט.):

ואשר ידבר בשם אלהים אחרים. אפילו כוון את ההלכה, לאסור את האסור ולהתיר את המותר:
ומת. בחנק, שלשה מיתתן בידי אדם, המתנבא מה שלא שמע, ומה שלא נאמר לו ונאמר לחבירו, והמתנבא בשם עבודת
אלילים. אבל הכובש את נבואתו, והעובר על דברי נביא, והעובר על דברי עצמו, מיתתן בידי שמים, שנאמר אנכי אדרוש
מעמו (סנהדרין פט. — ספרי קעג):

If you should say to yourself, "How can
we know [which is] the statement that
Adonoy did not speak?"

וְאֵרִי תִּימַר בְּלִבְךָ אֶכְדֹן נִדְעָ יֵת פְּתָגְמָא דִּי לֹא מַלְלָה

יִי

21 וְכִי תֹאמַר בְּלִבְךָ אֵיכָה נִדְעָ אֶת-הַדְּבָר אֲשֶׁר

לֹא-דִבְּרוּ יְהוָה:

Rashi

וכי תאמר בלבבך. עתידין אתם לומר, כשיבא חנניה בן עזור ומתנבא, הִנֵּה כָּלִי בֵּית ה' מוֹשְׁבִים מִבְּקֻלָּה עֲתָה מְהֵרָה (ירמיה
כו, טז), וירמיהו עומד וצווח אֵל הָעַמִּים וְעַל הָיִם, וְעַל יַתֵּר הַפְּלִים (שם יט) שלא גלו עם יכניה, בְּבֻלָּה יוֹבָאוּ (שם כב) עם
גלות צדקיהו:

Should the prophet speak in Adonoy's Name, and the matter does not happen and is not fulfilled, that is the statement that Adonoy did not speak. The prophet spoke it malevolently; do not fear him.

די ימלל נביא בשמא דיי ולא יהי פתגמא ולא יתקין
הוא פתגמא די לא מללה יי ברשע מללה נביא לא
תדחל מנה

22 אֲשֶׁר יִדְבֹר הַנָּבִיא בְּשֵׁם יְהוָה וְלֹא־יְהִיָּה הַדָּבָר וְלֹא

יָבוֹא הוּא הַדָּבָר אֲשֶׁר לֹא־דִבְּרוּ יְהוָה בְּזָדוֹן ^{malice} דִּבְּרוּ

הַנָּבִיא לֹא תִגּוֹר מִמֶּנּוּ: (ס)

Rashi

אשר ידבר הנביא. ויאמר דבר זה עתיד לבא עליכם (ספרי קעח), וטראו שלא יבא. הוא הדבר אשר לא דברו ה'. והרוג אותו. ואם תאמר, זו במתנבא על העתידות, הרי שבא ואמר עשו כך וכך ומפי הקב"ה אני אומר, כבר נצטוו, שאם בא להדיח מאחת מכל המצוות לא תשמע לו (לעיל פרשה יג), אא"כ מומחה הוא לך שהוא צדיק גמור, כגון אליהו בהר הכרמל, שהקריב בבמה בשעת איסור הבמות כדי לגדור את ישראל, הכל לפי צורך שעה וסייג הפרצה. לכך נאמר אליו תשמעון: לא תגור ממנו. לא תמנע עצמך מללמד עליו חובה (ספרי שם), ולא תירא ליענש עליו:

דברים 19

When Adonoy, your God, annihilates the nations whose land Adonoy, your God is giving you; and you inherit them and live in their cities and in their houses;

ארי ישצי יי אלהיך ית עממיא די יי אלהיך יהב לך ית
ארעהון ותרונון ותיבת בקרויהון ובבתיהון

Separate three cities for yourself, within your land that Adonoy, your God, is giving you to inherit.

תלת קרוין תפרש לך בגו ארעך די יי אלהיך יהב לך
למירתה

1 כִּי־יִכָּרִית יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־הַגּוֹיִם אֲשֶׁל יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

נָתַן לָךְ אֶת־אֲרָצָם וירשׁתם וישבתם בעריהם ובבתיהם:

2 שְׁלוֹשׁ עָרִים תִּבְדֹּל ^{to divide} לָךְ בְּתוֹךְ אֲרָצְךָ אֲשֶׁל יְהוָה

אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְרִשְׁתָּהּ:

Ready the route for yourself and divide
the borders of your land into three
sections that Adonoy, your God, will
allot you; this will serve for any
murderer to flee there.

תתקן לך ארצא ותתלת ית תחום ארעך די יחסונך יי
אלהך ויהי למעירוק תמן כל קטולא

3 תכין לך הדרך ושלשת את גבול ארצך אשר ינקילך
יהוה אלהיך והיה לנוס שמה כל רצח:

Rashi

תכין לך הדרך. מקלט, מקלט, היה כתוב על פרשת דרכים (מכות י):
ושלשת את גבול ארצך. שיהא מתחלת הגבול, עד העיר הראשונה של עיר מקלט, כשיעור מהלך שיש ממנה עד השנייה, וכן
משנייה לשלישית, וכן מן השלישית עד הגבול השני של ארץ ישראל:

And this is the matter of the murderer
who may flee there to survive: whoever
smites his peer without intent, and he
had not been his enemy yesterday [or]
the day before;

ודין פתגם קטולא דיערוק תמן ויתקנים די יקטול ית
חברה בלא מנדעה והוא לא סגי לה מאתמלי
ומדקמוהי

4 וזה דבר הרצח אשר ינוס שמה וחי ^{to live} אשר יבה

את רעהו בבלי דעת והוא לא שניא לו מתמל

the day
before
yesterday
שלשם :

And whoever comes with his peer into the woods to chop trees, and as his hand swung the axe downward to cut the wood the iron flew off the wooden handle and encounters his peer and he dies; he is to flee to one of these cities to survive.

5 וְאִשֶּׁר יָבֵא אֶת־רֵעֵהוּ בִיעֹרֹ לְחַטֵּב עֵצִים וְנִדְחָה
to push off to chop or carve wood
יָדוֹ בַּגִּרְזֹן לְכַתּוֹת הָעֵץ וְנָשַׁל הַבְּרוֹזֶל מִן־הָעֵץ
to pluck off axe

וּמָצָא אֶת־רֵעֵהוּ וּמָתָּ הוּא יָנוּס אֶל־אַחַת

הָעָרִים־הָאֵלֶּה וְחָיָ:

וְדִי יַעֲוֹל עִם חֲבֵרָה בְּחַרְשָׁא לְמַקְצֵי אֶעֱיֵן וְתִתְמַרְיג
יָדָה בְּפִרְזֹלָא לְמַקְצֵי אֶעֱא וְיִשְׁתַּלַּף פְּרִזֹּלָא מִן אֶעֱא
וְיִשְׁכַּח יֵת חֲבֵרָה וַיָּמוּת הוּא יַעֲרוֹק לְחֻדָּא מִן קְרוּיָא
הָאֵלֶּין וַיִּתְקִים

Rashi

ונדחה ידו. כשבא להפיל הגרזן על העץ, ותרגמו ויתמריג ידיה, לשון ונשמטה ידו להפיל מכת הגרזן על העץ, כפי שפירושו
הבקר (שמואל-ב ו, ו) תרגם יונתן ארי מרגוהי תוריא:
ונשל הברזל מן העץ. יש מרבוינו אומרים נשמת הברזל מקתו, ויש מהם אומרים שישל הברזל לחתיכה מן העץ המתבקע,
והיא נתזה והרגה (מכות ז):

Lest the blood-redeemer pursue the murderer when his heart grows heated, and he catches up with him over the length of the road and he smite him dead when he has no death sentence because he had not been his enemy yesterday [or] the day before.

6 פֶּן־יִרְדֹּף גֹּאֵל הַדָּם אַחֲרַי הָרֹצֵחַ כִּי־יָחַם לִבּוֹ
probably to be hot
וְהִשִּׁיגוּ כִּי־יִרְבֶּה הַדֶּרֶךְ וְהִכְהוּ נַפֶּשׁ וְלֹא אֵין
to reach
מִשְׁפַּט־מָוֶת כִּי לֹא שָׁנָא הוּא לוֹ מִתְמוֹל שְׁלֹשׁוֹם:

דִּילְמָא יִרְדֹּף גֹּאֵל דְּמָא בְּתַר קְטוּלָא אַרִי יָחַם לִבֵּה
וְיִדְבַקְנָה אַרִי תִּסְגִּי אֲרִיחָא וְיִקְטִלְנָה נַפֶּשׁ וְלֵה לִית
חֻבַּת דִּין דְּקְטוּל אַרִי לֹא סָנִי הוּא לֵה מִתְמָלִי
וּמִדְקֻמוּהִי

Rashi

פן ירדף גאל הדם. לכך אני אומר להכין לך הדרך וערי מקלט רבים:

Therefore am I commanding you the following: three cities shall you separate for yourself.

על כן אנא מפקדוך למימר תלת קרוין תפרש לך

And when Adonoy, your God, expands your boundary, in accordance with His oath to your forefathers, and He give you the entire land that He promised to give to your forefathers,

ואם יפתי יי אלהיך ית תחומך כמא די קיים לאבדתך
ויתן לך ית כל ארעא די מליל למתן לאבדתך

When you will be guarding this entire mitzvah to fulfill it, that I am commanding you today, to love Adonoy, your God, and to go in His ways for all time; then you shall add three more cities to these three.

ארי תטר ית כל תפקדתא הדא למעבדה די אנא
מפקדך יומא דין למרחם ית יי אלהיך ולמהיך בארחו
דתקנו קדמוהי כל יומיא ותוסף לך עוד תלת קרוין
על תלת אלן

7 על-כן אנכי מצוה לאמר שלש ערים תבדיל לך: (ס)

8 ואם-ירחיב יהוה אלהיך את-גבולך באשר נשבע

לאבותיך ונתן לך את-כל-הארץ אשר דבר לתת

לאבותיך:

Rashi

ואם ירחיב. כאשר נשבע לתת לך ארץ קני וקנוי וקדמוני:

9 כי-תשמר את-כל-המצוה הזאת לעשותה אשר אנכי

מצוה היום לאהבה את-יהוה אלהיך וללכת בדרכיו

כל-הימים ויספת לך עוד שלש ערים על השלש

האלה:

Rashi

ויספת לך עוד שלש. הרי תשע, ג' שבעבר הירדן, וג' שבארץ כנען, וג' לעתיד לבא:

And let innocent blood not be shed
within your land that Adonoy, your
God, is giving you as territory,
[otherwise] you will bear liability for
the blood.

וְלֹא יִשְׁפֹךְ דָּם זָכִי בְּגוֹ אֶרֶץ דִּי יִי אֱלֹהֶיךָ יְהִי לָךְ
אֲחֻסָּנָא וְיִהְיֶה עֲלֶיךָ חֹבֶת דִּין דְּקָטוּל

If there is a man who hates his
neighbor, and will ambush him, arising
against him and smiting him dead, and
he will flee to one of these cities;

וְאִרִי יִהְיֶה גִבֹר סָנִי לְחִבְרָה וַיִּכְמֶן לָהּ וַיִּקּוּם עָלֶיהָ
וַיִּמְחַנֶּה נַפֶּשׁ וַיְמֹת וַיַּעְרוֹק לְחֻדָּא מִן קְרוֹיָא הָאֵלִין

Rashi
וכי יהיה איש שנא לרעהו. ע"י שנאתו הוא בא לידי וארב לו, מכאן אמרו, עבר אדם על מצוה קלה סופו לעבור על מצוה חמורה, לפי שעבר על לא תשנא (ויקרא יט, ז), סופו לבא לידי שפיכות דמים, לכך נאמר וכי יהיה איש שונא לרעהו וגו', שהיה לו לכתוב וכי יקום איש וארב לרעהו והכהו נפש:

The elders of his city will send for and
take him from there, and will hand him
over to the blood-redeemer, and he will
be executed.

וַיִּשְׁלַחוּן סָבִי קִרְתָּהּ וַיִּדְּבְרוּן יְתֵה מִתַּמָּן וַיִּתְּנוּ יְתֵה
בְּיַד גֹּאֵל דָּמָא וַיְמֹת

Do not view him with compassion. You
are to eliminate the [shedding of]
innocent blood from Yisroel, and you
will have it good.

לֹא תַחֲוֶה עֵינֶיךָ עָלָיו וְתַפְלִי אִשְׁדֵּי דָם זָכִי מִיִּשְׂרָאֵל
וַיֵּיטֵב לָךְ

10 וְלֹא יִשְׁפֹךְ דָּם נָקִי בְּקֶרֶב אֶרֶץ אֲשֶׁר יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ

נִתְּנָה לָךְ נַחֲלָה וְיִהְיֶה עָלֶיךָ דָּמִים: (ס)

11 וְכִי־יִהְיֶה אִישׁ שֹׂנֵא לְרֵעֵהוּ וַאֲרַב לֹו וְקָם עָלָיו

וְהִכֵּהוּ נַפֶּשׁ וָמָת וְנָס אֶל־אַחַת הָעָרִים הָאֵלֶּה:

12 וַיִּשְׁלַחוּ זִקְנֵי עִירוֹ וַלְקָחוּ אֹתוֹ מִשָּׁם וַנִּתְּנוּ אֹתוֹ בְּיַד

גֹּאֵל הַדָּם וָמָת:

13 לֹא־ תַחֲוֶה עֵינֶיךָ עָלָיו וּבְעֵרַת דָּם־הַנָּקִי מִיִּשְׂרָאֵל

וְטוֹב לָךְ: (ס)

לא תחוס עינך עליו. שלא תאמר, הראשון כבר נהרג, למה אנו הורגים את זה ונמצאו שני ישראלים הרוגים (ספרי קפז):

שישי

Do not move back the boundary of your neighbor that the first [settlers] determine in your territory that you will inherit in the land that Adonoy, your God, is giving you to inherit.

14 לא תִּסְיֹג גְבוּל רֵעֶךָ אֲשֶׁר גָּבְלוּ רֵאשִׁימִים properly to retreat

בְּנַחֲלָתְךָ אֲשֶׁר תִּנְחַל בְּאֶרֶץ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ

לְרִשְׁתָּהּ: (ס)

לא תשני תחומא דחברך די תחימו קדמאי באחסנתך
די תחסן בארעא די יי אלהיך ייב לך למירתה

לא תסיג גבול. לשון נסגו אָחֹר (ישעיה מב, יז), שמחזיר סימן חלוקת הקרקע לאחור, לתוך שדה חברו, למען הרחיב את שלו, והלא כבר נאמר לא תגזול, מה תלמוד לומר לא תסיג, למד על העוקר תחום חברו שעובר בשני לאוין, יכול אף בחוץ לארץ, תלמוד לומר בנחלתך אשר תנחל וגו', בארץ ישראל עובר בשני לאוין, בחוץ לארץ אינו עובר אלא משום לא תגזול:

One witness may not arise against a man about any sin or for any transgression or transgression that he transgresses; by the word of two witnesses or by the word of three witnesses let a matter be established.

15 לֹא יָקוּם יֶד אֶחָד בְּאִישׁ לְכָל-עוֹן וּלְכָל-חַטָּאת

בְּכָל-חַטָּאת אֲשֶׁר יַחַטָּא עַל-פִּי | שְ�נֵי עֵדִים אוֹ עַל-פִּי

שְׁלֹשָׁה-עֵדִים יָקוּם דָּבָר:

לא יקום סהיד חד בגבר לכל עון ולכל חובין בכל
חט די יחטי על מימר תרין סהדין או על מימר תלתא
סהדין יתקנים פתגמא

עד אחד. זה בנה אב, כל עד שבתורה שנים, אלא אם כן פרט לך בו אחד (סוטה ב:):

לכל עון ולכל חטאת. להיות חברו נענש על עדותו, לא עונש גוף ולא עונש ממון, אבל קם הוא לשבועה (ספרי קפח), אמר

לחבירו תן לי מנה שהלוייתך, א"ל אין לך בידי כלום, ועד אחד מעידו שיש לו, חייב להשבע לו:
על פי שני עדים. ולא שיכתבו עדותם באגרת וישלחו לב"ד, ולא שיעמוד תורגמן בין העדים ובין הדיונים (שם):

If false witnesses arise against a man
and bear fallacious testimony against
him;

apostasy
16 כִּי־יָקוּם עַד־חָמֶס בְּאִישׁ לַעֲנוֹת בּוֹ סָרָה :

אֲרִי יָקוּם סֵהִיד שָׁקֵר בְּגִבֹּר לְאַסְהֵדָא בֵּה סְטִיָּא

Rashi

לענות בו סרה. דבר שאינו, שהוסר העד הזה מכל העדות הזאת, כיצד, שאמרו להם והלא עמנו הייתם באותו היום במקום
פלוגי (מכות ה. — ספרי קפט):

The two men shall stand, who are
involved in the dispute, before Adonoy,
before the kohanim and the judges who
are in those days.

17 וְעָמְדוּ שְׁנֵי־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־לָהֶם הָרִיב לִפְנֵי יְהוָה לִפְנֵי

הַכֹּהֲנִים וְהַשֹּׁפְטִים אֲשֶׁר יִהְיוּ בַּיָּמִים הָהֵם:

וְיָקוּמוּן תַּרְיִין גְּבָרִין דִּי לְהוֹן דִּינָא קָדָם יִי קָדָם כְּהֵנִיא

וְדִינָא דִּי יְהוֹן בְּיוֹמֵיָא הָאֵנוּן

Rashi

ועמדו שני האנשים. בעדים הכתוב מדבר, ולמד שאין עדות בנשים, ולמד שצריכין להעיד עדותן מעומד (שבועות ל.).
אשר להם הריב. אלו בעלי הדין:

לפני ה'. יהיה דומה להם כאלו עומדין לפני המקום, שנאמר בְּקֶרֶב אֱלֹהִים יִשְׁפֹּט (תהלים פב, א):

אשר יהיו בימים ההם. יפתח בדורו כשמואל בדורו (ראש השנה כה:), צריך אתה לנהוג בו כבוד:

When the judges shall investigate
thoroughly and behold, the witness
testified falsely, they testified falsely
against their brother;

18 וְדָרְשׁוּ הַשֹּׁפְטִים הֵיטֵב וְהִנֵּה עַד־שָׁקֵר הָעֵד שָׁקֵר עָנָה

בְּאָחִיו:

וְיִתְבַּעֲנוּ דִינָא יָאוֹת וְהָא סֵהִיד שָׁקֵר סֵהֵדָא שָׁקֵרָא

אַסְהֵד בְּאַחוּהִי

Rashi

ודרשו השופטים היטב. על פי המזמין אותם, שבדקים וחוקרים את הבאים להזימם בדרישה ובחקירה:

והנה עד שקר. כל מקום שנאמר עד, בשנים הכתוב מדבר:

You are to do to [each of] them as he
conspired to do to his brother, and
eliminate the evil from among you;

19 וַעֲשִׂיתֶם לוֹ כַּאֲשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאָחִיו וּבְעֵרָתָּהּ

הָרָע מִקִּרְבְּךָ:

וְתַעֲבֹדוּן לָהּ כִּמְאֵי דִּי חָשִׁיב לְמַעֲבֹד לְאָחוּהִי וְתַפְּלִי
עֶבֶד דְּכִישׁ מִבֵּינְךָ

Rashi

כאשר זמם. ולא כאשר עשה, מכאן אמרו, הרגו אין נהרגין (מכות ה:):
לעשות לאחיו. מה תלמוד לומר לאחיו, למד על זוממי בת כהן נשואה שאינם בשריפה, אלא כְּמִיתָת הַבּוֹעֵל שהוא בחנק,
שנאמר בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹף (ויקרא כא, ט), היא ולא בועלה, לכך נאמר כאן לאחיו, כאשר זמם לעשות לאחיו, ולא כאשר זמם
לעשות לאחותו, אבל בכל שאר מיתות השוה הכתוב אשה לאיש, וזוממי אשה נהרגין כזוממי איש, כגון שהעידה שהרגה
את הנפש, שחללה את השבת, נהרגין במיתתה, שלא מיעט כאן אחותו אלא במקום שיש לקיים בהן הזמה כמיתת הַבּוֹעֵל:

And the remainder will hear and be
fearful, and they will not repeat this evil
thing among you.

20 וְהַנִּשְׁאָרִים יִשְׁמְעוּ וַיֵּרָאוּ וְלֹא-יִסְפוּ לַעֲשׂוֹת עוֹד כַּדְּבָר

הָרָע הַזֶּה בְּקִרְבְּךָ:

וְדִישְׁתַּאֲרוּן יִשְׁמְעוּן וַיִּדְחִלוּן וְלֹא יוֹסִפוּן לְמַעֲבֹד עוֹד
כַּפְתִּגְמָא בִישָׂא הֵדִין בֵּינְךָ

Rashi

ישמעו ויראו. מכאן שצריכין הכרזה, איש פלוני ופלוני נהרגין על שהוזמו בב"ד:

You are not to have compassion: life for
life, eye for eye, tooth for tooth, hand for
hand, foot for foot.

21 וְלֹא תַחֲסֹס עֵינְךָ נַפְשׁ בְּנַפְשׁ עֵין בְּעֵין שֵׁן בְּשֵׁן יָד

בְּיָד רֶגֶל בְּרֶגֶל: (ס)

וְלֹא תַחֲסֹס עֵינְךָ נַפְשָׁא חָלָף נַפְשָׁא עֵינָא חָלָף עֵינָא
שָׁנָא חָלָף שָׁנָא יָדָא חָלָף יָדָא רִגְלָא חָלָף רִגְלָא

Rashi

עין בעין. ממון, וכן שן בשן וגו':

דברים 20

When you go to war against your enemy, and you see horse and chariot, people who outnumber you; do not be afraid of them, for Adonoy, your God, is with you, He Who brought you up from the land of Egypt.

אֲרִי תִפּוֹק לְאַגָּחָא קָרְבָּא עַל בְּעָלֵי דְבָבָי וְתַחֲזִי סוּסָן
וְרַתְּכִין עִם סָגִי מִנָּךְ לֹא תִדְחַל מִנְהוֹן אֲרִי יִי אֱלֹהֶיךָ
מִימְרָה בְּסַעֲדָךְ דְּאַסְקָךְ מֵאַרְעָא דְּמִצְרַיִם

1 כִּי־תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל־אִיְכִיד וְרָאִיתָ סוּס וְרֶכֶב עִם רֶב

מִמֶּנִּי לֹא תִירָא מֵהֶם כִּי־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ הַמַּעֲלֶךְ

מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

Rashi

כי תצא למלחמה. סמך הכתוב יציאת מלחמה לכאן, לומר לך, שאין מחוסר אבר יוצא למלחמה. דבר אחר, לומר לך, אם עשית משפט צדק, אתה מובטח שאם תצא למלחמה אתה נוצח, וכן דוד הוא אומר, עֲשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצֶדֶק בִּלְתִּיחָנִי לַעֲשֹׂקִי (תהלים קיט, קכא):

על אויבך. יהיו בעיניך כאויבים, אל תרחם עליהם כי לא ירחמו עליך:

סוס ורכב. בעיני כולם כסוס אחד, וכן הוא אומר וְהִפִּיתָ אֶת מִדְּיָן כְּאִישׁ אֶחָד (שופטים ו, טז), וכן הוא אומר כִּי בָא סוּס פְּרָעָה (שמות טו, יט):

עם רב ממך. בעיניך הוא רב, אבל בעיני אינו רב:

Now, as you near the battle, the kohein shall approach and speak to the people.

וְיִהְיֶה כְּמִקְרָבְכֶם לְאַגָּחָא קָרְבָּא וְיִתְקַרֵּב כֹּהֵנָא וַיְמַלֵּל
עִם עַמָּא

2 וְהָיָה כִּקְרַבְכֶם אֶל־הַמִּלְחָמָה וְנִגַּשׁ הַכֹּהֵן וְדִבֶּר

אֶל־הָעָם:

Rashi

כקרבתכם אל המלחמה. סמוך לצאתכם מן הספר מגבול ארצכם:

ונגש הכהן. המשווה לך, והוא הנקרא משוח מלחמה (סוטה מב.):

ודבר אל העם. בלשון הקודש (שם):

He will say to them, "Hear, Yisroel! You are setting out today to battle against your enemies. Do not be faint hearted; or intimidated and do not panic, and do not be crushed before them;

וַיֹּמַר לָהֶוֶן שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֶתֹנ קְרִיבִין יוֹמָא דִּין
לְאַגָּחָא קְרָבָא עַל בְּעָלֵי דְבְּכִיכֹן לָא יִזְוַע לְבָכֹן לָא
תְּדַחֲלוּן וְלָא תִתְבַּהֲתוּן וְלָא תִתְבָּרוּן מִקְדָּמֵיהוֹן

3 וַאֲמַר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֶתֶם קְרָבִים הַיּוֹם

לְמַלְחָמָה עַל־אִיבֵיכֶם אֶל־יֵרֶךְ לְבַבְכֶם

to soften

אֶל־תִּירָאוּ וְאֶל־תַּחֲפֹזוּ וְאֶל־תַּעֲרָצוּ מִפְּנֵיהֶם:

to awe or
to dread

properly

Rashi

שמע ישראל. (שם) אפילו אין בכם זכות אלא קריאת שמע בלבד, כדאי אתם שיושיע אתכם (שם):

על אויביכם. אין אלו אחיכם, שאם תפלו בידם אינם מרחמים עליכם, אין זו כמלחמת יהודה עם ישראל, שנאמר וַיִּקְרָאוּ הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר נָקְבוּ בְּשֵׁמוֹת וַיַּחֲזִיקוּ בְּשִׁבְיָהּ וְכָל מַעֲרְמֵיהֶם הִלְבִּישׁוּ מִן הַשָּׁלָל וַיִּלְבָּשׁוּם וַיַּנְעִלוּם וַיַּאֲכִלוּם וַיַּסְכוּם וַיַּנְהִלוּם בְּחֻמִּים לְכָל כּוֹשֵׁל וַיָּבִיאוּם יָרְחוֹ עִיר הַתְּמָרִים אֲצֵל אַחֵיהֶם וַיָּשׁוּבוּ שְׁמֵרוֹן (דברי הימים ב כח, טו), אלא על אויביכם אתם הולכים, לפיכך התחזקו למלחמה:

אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו ואל תערצו. ארבע אזהרות, כנגד ארבעה דברים שמלכי האומות עושים, מגיפים בתריסיהם כדי להקישן זה לזה, כדי להשמיע קול שיחפזו אלו שכנגדם וינוסו, ורומסים בסוסייהם ומצהילין אותם, להשמיע קול שעטת פרסות סוסייהם, וצווחין בקולם ותוקעין בשופרות ומיני משמיעי קול (סוטה שם):

אל ירך לבבכם. מזהלת סוסים:

אל תיראו. מהגפת התריסין:

ואל תחפזו. קול הקרנות:

ואל תערצו. מקול הצווחה:

Because Adonoy, your God, marches with you to do battle for you with your enemies to save you."

אַרִי יי אֱלֹהֵכֹן דְּמַדְבַּר קְדָמִיכֹן לְאַגָּחָא לְכֹן קְרָב עִם
בְּעָלֵי דְבְּכִיכֹן לְמַפְרָק יִתְכֹן

4 כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הֵהָלֵךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לָכֶם

עִם־אִיבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם:

Rashi

כי ה' אלהיכם וגו'. הם באים בנצחוננו של בשר ודם ואתם באים בנצחוננו של מקום, פלשתים באו בנצחוננו של גלית, מה היה סופו, נפל ונפלו עמו (סוטה מב.):

ההולך עמכם. זה מחנה הארון:

The officers will address the people as follows, "Whichever man has built a new house and did not inaugurate it as a dwelling, let him go and return home lest he die in battle and another man will inaugurate it.

וימללון סרכיא קדם עמא למימר מן גברא די בנא
ביתא חדתא ולא חנכה יהי ויתוב לביתה דילמא
ימות באגחא קרבא וגבר אחרן יחנכה

5 וּדְבָרוּ הַשּׁוֹטְרִים^{properly} לְאֹמֶר מִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה
בֵּית־חֹדֶשׁ וְלֹא חָנְכוֹ^{properly} יֵלֶךְ וְיָשׁוּב לְבֵיתוֹ פְּרִימוֹת
בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יַחְנֹכֶנּוּ:

Rashi

ולא חנכו. לא דר בו, חנוך לשון התחלה:

ואיש אחר יחנכנו. ודבר של עגמת נפש הוא זה:

And whichever man has planted a vineyard and did not redeem it[s fruit], let him go and return home, lest he die in battle and another man redeem it.

ומן גברא די נציב פרמא ולא אחלה יהי ויתוב
לביתה דילמא ימות באגחא קרבא וגבר אחרן יחלנה

6 וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר־נָטַע כָּרֶם וְלֹא חָלְלוֹ יֵלֶךְ וְיָשׁוּב לְבֵיתוֹ
פְּרִימוֹת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יַחְלִלֶנּוּ:

Rashi

ולא חללו. לא פדאו בשנה הרביעית, שהפירות טעונים לאכלן בירושלים, או לחללן בדמים ולאכול הדמים בירושלים:

And whichever man has betrothed a woman and not married her, let him go and return home, lest he die in battle and another man marry her."

ומן גברא די ארס אתתא ולא נסבה יהי ויתוב
לביתה דילמא ימות באגחא קרבא וגבר אחרן יסבנה

7 וּמִי־הָאִישׁ אֲשֶׁר־ אָרַשׁ אִשָּׁה וְלֹא לָקַחָהּ יֵלֶךְ
וְיָשׁוּב לְבֵיתוֹ פְּרִימוֹת בַּמִּלְחָמָה וְאִישׁ אֲחֵר יִקְחֶנָּה:

Rashi

פן ימות במלחמה. ישוב פן ימות, שאם לא ישמע לדברי הכהן, כדאי הוא שימות:

The officers will further address the people and say. "Whoever is afraid or faint hearted, let him go and return home, and let him not destroy the resolve of his brothers like his own resolve."

8 וַיִּסְפוּ הַשּׁוֹטְרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעָם וַאֲמָרוּ מִי־הָאִישׁ הִירָא

to liquefy

tender

וְרָךְ הַלֵּב יֵלֹךְ וַיָּשָׁב לְבֵיתוֹ וְלֹא יִמָּס

אֶת־לֵב אָחִיו כְּלִבּוֹ:

וַיִּסְפוּ סָרְכֵי לְמַלְאָ עִם עֲמָא וַיִּמְרוּ מִן גְּבָרָא

דְּדַחַל וְתַבִּיר לְבָא יְהִי וַיָּתֹב לְבֵיתָהּ וְלֹא יִתְבַּר יֵת

לְבָא דְאַחוּהִי כְּלִבָּהּ

Rashi

ויספו השוטרים. למה נאמר כאן ויספו, מוסיפין זה על דברי הכהן, שהכהן מדבר ומשמיע מן שמע ישראל עד להושיע אתכם, ומי האיש ושני ושלישי כהן מדבר ושוטר משמיע, וזה שוטר מדבר ושוטר משמיע (סוטה מג.):

הירא ורך הלבב. רבי עקיבא אומר, כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה ולראות חרב שלופה, רבי יוסי הגלילי אומר, הירא מעבירות שבידו, ולכך תלתה לו תורה לחזור על בית וכרם ואשה, לכסות על החוזרים בשביל עבירות שבידם, שלא יבינו שהם בעלי עבירה, והרואהו חוזר אומר, שמא בנה בית או נטע כרם או ארס אשה (סוטה מד.):

When the officers finish addressing the people; they will appoint army commanders at the head of the people.

9 וְהָיָה כִּכְלֹת הַשּׁוֹטְרִים לְדַבֵּר אֶל־הָעָם וּפָקְדוֹ שָׂרֵי

צְבָאוֹת בְּרָאשׁ הָעָם: (ס)

וְהָיָה כִּד יִשְׁצִו סָרְכֵי לְמַלְאָ עִם עֲמָא וַיִּמְנוּ רַבֵּי

חֵילָא בְּרִישׁ עֲמָא

Rashi

שרי צבאות. שמעמידין זקפין מלפניהם ומאחריהם וכשילים של ברזל בידיהם, וכל מי שרוצה לחזור, הרשות בידו לקפח את שוקיו. זקפין, בני אדם עומדים בקצה המערכה לזקוף את הנופלים ולחזקם בדברים, שובו אל המלחמה ולא תנוסו, שתחלת נפילה ניסה (שם):

שביעי

When you near a city to do battle
against it, you are to offer it peace.

10 כִּי־תִקְרַב אֶל־עִיר לְהִלָּחֶם עָלֶיהָ וְקָרָאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם:

אָרִי תִקְרַב לְקִרְתָּא לְאַגְחָא (קָרָבָא) עָלֶיהָ וְתִקְרִי לָהּ
מִלִּין דְּשָׁלָם

Rashi

כי תקרב אל עיר. במלחמת הרשות הכתוב מדבר, כמו שמפורש בענין, כן תעשה לכל הערים הרחוקות וגו':

Should it respond, "Peace!" and open
for you, then all the people found in it
will become your payers of tribute, and
your servants.

11 וְהָיָה אִם־שָׁלוֹם תַּעֲנֶנּוּ וּפָתְחָהּ לָךְ וְהָיָה כָּל־הָעָם

הַנִּמְצָא־בָּהּ יִהְיוּ לָךְ לְמַסַּ וְעֲבָדֶיךָ:

וְהָיָה אִם שָׁלָם תַּעֲנֶנּוּ וּתִפְתַּח לָךְ וְהָיָה כָּל עַמָּא
דִּישְׁתַּכַּח בָּהּ יִהְיוּ לָךְ מַסְקֵי מַסִּין וְיַעֲבִדֶנּוּ

Rashi

כל העם הנמצא בה. אפילו אתה מוצא בה משבעה אומות שנצטוו להחרימם, אתה רשאי לקיימם (ספרי ר):
למס ועבדוך. עד שיקבלו עליהם מסים ושעבוד (שם):

And if it does not settle for peace with
you but engages in war against you, you
shall lay siege to it.

12 וְאִם־לֹא תִשְׁלִים עִמָּךְ וְעָשְׂתָה עִמָּךְ מִלְחָמָה וְצָרָתָּ

עָלֶיהָ:

וְאִם לֹא תִשְׁלַם עִמָּךְ וְתַעֲבִיד עִמָּךְ קָרַב וְתִצּוֹר עָלֶיהָ

Rashi

ואם לא תשלים עמך ועשתה עמך מלחמה. הכתוב מבשרך, שאם לא תשלים עמך, סופה להלחם בך אם תניחנה ותלך:
וצרת עליה. אף להרעיבה ולהצמיאה ולהמיתה מיתת תחלואים:

Adonoy, your God, will deliver it into
your hand, and you will smite all its
males by the sword.

13 וְנָתַנָּה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְהָפִיתָ אֶת־כָּל־זָכָרָהּ
לְפִי־חֶרֶב:

וַיִּמְסְרֶנָּה יְיָ אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְתִמְחִי יָת כָּל דְּכוּרָהּ לְפָתְגָם
דְּחֶרֶב

Rashi

ונתנה ה' אלהיך בידך. אם עשית כל האמור בענין, סוף שה' נותנה בידך:

However, the women and the children,
and the animals, and everything that
will be in the city—all its booty—are
you to plunder for yourself; you will eat
the booty of your enemies that Adonoy,
your God, gave you.

14 רַק הַנָּשִׁים וְהַטָּף וְהַבְּהֵמָה וְכָל־אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעִיר
כָּל־שָׁלָלָהּ תִּבְזוּ לָךְ וְאָכַלְתָּ אֶת־שָׁלַל אֹיְבֶיךָ
אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ לָּךְ:

לְחֹד נָשִׂאִים וְטַפָּלָא וּבְעִירָא וְכָל דִּי יִהְיֶה בְּקִרְתָּא כָּל
עֲדָאָה תִּבְזוּ לָךְ וְתִיכּוּל יָת עֲדָאָה דְּסִנְאָךְ דִּי יִהְיֶה יְיָ
אֱלֹהֶיךָ לָךְ

Rashi

והטף. אף טף של זכרים, ומה אני מקיים והכית את כל זכורה, בגדולים:

So will you do to all the cities, that are
very distant from you, that are not
among the cities of these nations.

15 כֹּן תַעֲשֶׂה לְכָל־הָעָרִים הָרְחוֹקֹת מִמֶּךָ מֵאֵד אֲשֶׁר
לֹא־מִעָרֵי הַגּוֹיִם־הָאֵלֶּה הֵנֵּה:

כֹּן תַעֲבִיד לְכָל קְרוּיָא דִּי רְחִיקִין מִמֶּךָ לְחֻדָּא דִּי לֹא
מִקְרוּי עַמֻּמָּיָא הָאֵלִין אֲנִין

However, from the cities of these
peoples that Adonoy, your God, is
giving you as inheritance, you are not to
leave any person alive.

16 רַק מִעָרֵי הָעַמִּים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ
נִחְלָה לֹא תַחַיָּה כָּל־נַשְׁמָה:

לְחֹד מִקְרוּי עַמֻּמָּיָא הָאֵלִין דִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ יִהְיֶה לָךְ
אֲחֻסָּנָא לֹא תַחַיָּה כָּל נַשְׁמָתָא

Rather annihilate are you to annihilate them: the Chittites and the Emorites, the Canaanites and the Perizzites, the Chivites and the Yevusites; as Adonoy, your God, commanded you.

אֲרִי גִמְרָא תְּגַמְרְנוּן חֲתָאִי וְאַמְרָאִי כְּנַעֲנָאִי וּפְרִזָּאִי
חֲוָאִי וַיְבוּסָאִי כְּמָא דִּי פִקְדֻךְ יְיָ אֱלֹהֶיךָ

17 כִּי־הִחָרַם תִּחְרִימֵם הַחֲתִי הַחִיטִּי וְהָאֱמֹרִי הַכְּנַעֲנִי
Jebusite Hivite a Perizzite
וְהַיְבוּסִי כְּאֲשֶׁר צִוָּךְ יְהוָה וְהַחִוִּי וְהַפְּרִזִּי
אֱלֹהֶיךָ:

Rashi

כאשר צוך. לרבות את הגרגשי:

In order that they do not teach you to do any of their abominations that they did for their gods, and you will sin to Adonoy, your God.

בְּדִיל דִּי לֹא יִלְפוּן יִתְכוּן לְמַעַבְדַּ כְּכֹל תּוֹעֲבֹתָהּ דִּי
עֲבָדוּ לְטַעֲוֹתָהּ וְתַחֲבוּן קִדְם יְיָ אֱלֹהֶיכוֹן

18 לִמְעַן אֲשֶׁר לֹא־יִלְמְדוּ אֶתְכֶם לַעֲשׂוֹת כְּכֹל תּוֹעֲבֹתָם
אֲשֶׁר עָשׂוּ לְאֱלֹהֵיהֶם וַחֲטֹאתֵם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם: (ס)

Rashi

למען אשר לא ילמדו. הא אם עשו תשובה והתגיירו, אתה רשאי לקבלם:

If you besiege a city many days to wage war against it, to capture it, do not harm [any of] its trees by chopping it with an ax, because you eat from it you are not to cut it down; For, is the tree in the field a man to join the besieged to escape you?

אֲרִי תַצּוּר לְקִרְתָּא יוֹמִין סְגִיאִין לְאַגְחָא עֲלֵה
לְמַכְבָּשָׁה לֹא תַחַבֵּל יֵת אֵילָנָה לְאַרְמָא עֲלוּהִי פְרִזְלָא
אֲרִי מִנָּה תִיכּוּל וַיִּתֵּה לֹא תִקּוּץ אֲרִי לֹא כְּאַנְשָׁא אֵילָן
חֲקֵלָא לְמִיעַל מְקַדְמָךְ בְּצִירָא

19 כִּי־תַצּוּר אֶל־עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ לְתַפְשָׁהּ
axe to push off
לֹא־תִשְׁחִית אֶת־עֵצָהּ לְנִדְחַ עָלֶיהָ גִּרְזֹן כִּי
מִמֶּנּוּ תֹאכֵל וְאִתּוֹ לֹא תִכְרֹת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשָּׂדֶה
לְבָא מִפְּנֵיךְ בַּמָּצוֹר:

Rashi

ימים. שנים:

רבים. שלשה, מכאן אמרו, אין צרין על עיירות של נכרים פחות משלשה ימים קודם לשבת (ספרי רג). ולמד, שפותח בשלום שנים או ג' ימים, וכן הוא אומר, וַיָּשָׁב דָּוִד בְּצִקְלָג יָמִים שָׁנִים (שמואל ב א, א), ובמלחמות הרשות הכתוב מדבר (ספרי שם):

כי האדם עץ השדה. הרי כי משמש בלשון דלמא, שמא האדם עץ השדה להכנס בתוך המצור מפניך להתייטר ביסורי רעב וצמא כאנשי העיר, למה תשחיתנו:

Only a tree that you know that it is not a fruit tree may you harm or cut down; and you will build battlements against the city that is waging war against you until it is conquered.

20 רַק עֵץ אֲשֶׁר־תֵּדַע כִּי־לֹא־עֵץ מֵאֲכָל הוּא אֶתוֹ תִּשְׁחִית

וְכָרַתְּ וּבְנִיתְּ מִצּוֹר עַל־הָעִיר אֲשֶׁר־הוּא עוֹשֶׂה עִמָּךְ

מִלְחָמָה עַד רִדְתָּהּ: (פ)

לְחֹד אֵילָן דִּתְדַע אָרִי לֹא אֵילָן דְּמֵאֲכָל הוּא יִתֵּה
תַּחֲבֵל וּתְקוּץ וְתַבְנִי כְּקוֹמִין עַל קִרְתָּא דִּי הִיא עֲבָדָא
עִמָּךְ קִרְבָּא עַד דְּתַכְבְּשֶׁהָ

Rashi

עד רדתה. לשון רדוי, שתהא כפופה לך:

דברים 21

If a corpse is found in the land that Adonoy, your God, is giving you to inherit, fallen in the field, it is not known who smote him.

1 כִּי־יִמָּצֵא חָלָל בְּאֶדְמָה אֲשֶׁר יְהוָה יֹאמְרֶךָ נָתַן לְךָ

לְרִשְׁתָּהּ נָפֵל בַּשָּׂדֶה לֹא נֹדָע מִי הִכָּהוּ:

אֲרִי יִשְׁתַּכַּח קְטִילָא בְּאֶרְעָא דִּי יְיָ אֱלֹהֶיךָ יִהְיֶה לְךָ
לְמִירְתָּהּ רָמִי בְּחַקְלָא לֹא אֶתִידַע מִן קְטִילָה

Your elders shall go out—and your judges—and measure in the direction of the cities around the corpse.

וַיִּפְקֹדוּ סִבֵּי וְדִינֵי וַיִּמָּשְׁחוּ לְקִרְוֵי דֵי סְחָרְנוֹת
קְטִילָא

וַיֵּצְאוּ זְקֵנֵי וְשֹׁפְטֵי וּמָדְדוּ ^{properly} אֶל־הָעָרִים אֲשֶׁר
סְבִיבֹת הַחָלָל:

Rashi

וַיֵּצְאוּ זְקֵנֵי. מיוחדים שבזקנין (סוטה מד:), אלו סנהדרי גדולה:
ומדדו. ממקום שהחלל שוכב:
אל הערים אשר סביבות החלל. לכל צד, לידע איזו קרובה:

Now, the city nearest the corpse—the elders of that city are to take a calf-heifer that has not been worked, that has not drawn [with] a yoke.

וַתְּהִי קָרְתָּא דְקָרִיבָא לְקְטִילָא וַיִּדְבְּרוּ סִבֵּי קָרְתָּא
הָהִיא עֲגֹלַת תּוֹרֵי דֵי לֹא אֶתְפְּלַח בָּהּ דֵי לֹא נִגִּידָת
בְּנוֹר

וְהָיָה הָעִיר הַקְּרִיבָה אֶל־הַחָלָל וְלִקְחֹו זְקֵנֵי הָעִיר הַהִוא
עֲגֹלַת בָּקָר אֲשֶׁר לֹא־עָבַד בָּהּ אֲשֶׁר לֹא־מָשְׁכָה בְּעֹל:

The elders of that city will take down the calf to a stony valley that is not to be tilled and not to be seeded, and they shall decapitate the calf in that valley.

וַיִּחַתּוּ סִבֵּי קָרְתָּא הָהִיא יָת עֲגֹלָתָא לְנַחֲלָא בִּיר דֵי
לֹא יִתְפְּלַח בָּהּ וְלֹא יִזְדַּרַע וַיִּנְקְפוּ תָמָן יָת עֲגֹלָתָא
בְּנַחֲלָא

וְהוֹרְדוּ זְקֵנֵי הָעִיר הַהִוא אֶת־הָעֲגֹלָה אֶל־נַחֲלָא
אֵיתָן ^{to break the neck} אֲשֶׁר לֹא־יַעֲבֹד בּוֹ וְלֹא יִזְרַע ^{permanence} וְעֶרְפוֹ ^{שם}
אֶת־הָעֲגֹלָה בְּנַחֲלָא:

Rashi

אל נחל איתן. קשה, שלא נעבד (סוטה מה:).
וערפו. קוצץ ערפה בקופיץ, אמר הקב"ה תבא עגלה בת שנתה שלא עשתה פירות, ותערף במקום שאינו עושה פירות, לכפר
על הריגתו של זה, שלא הניחוהו לעשות פירות (שם מו:).

The kohanim, descendants of Levi, will approach; because they did Adonoy, your God, choose to serve Him and to bless in Adonoy's Name; and they will decide every dispute and every nega.

וַיִּתְקַרְבוּן כֹּהֲנֵי אֲדֹנָי לֹאִי אֲרִי בְּהוֹן יִתְרָעִי יִי אֱלֹהֶיךָ
לְשִׁמּוֹשׁוֹתֶיהָ וּלְבָרְכָא בְּשֵׁם אֲדֹנָי וְעַל מִמְרָהוֹן יְהִי כָּל
דִּין וְכָל מַכְתָּשׁ סְגִירוֹ

And all the elders of that city, those near the corpse, will wash their hands over the calf beheaded in that valley.

וְכָל סָבִי קָרְתָּא הָהִיא דְּקָרִיבִין לְקַטִּילָא יִסְחוּן יָת
יְדֵיהוֹן עַל עֲגֻלְתָּא דְּנִקְפְּתָא בְּנַחֲלָא

They will loudly declare, "Our hands have not spilled this blood and our eyes did not see."

וַיְתִיבוּן וַיִּמְרוּן יְדָנָא לָא אֲשָׁדּוּ יָת דְּמָא הָדִין וְעֵינָנָא
לָא חֲזָאָה

5 וַנִּגְשׁוּ הַכֹּהֲנִים בְּנֵי לֹאִי כִּי בָם בָּחַר יְהוָה אֱלֹהֶיךָ
לְשִׁרְתּוֹ וּלְבָרְכֵךָ בְּשֵׁם יְהוָה וְעַל־פִּיהֶם יִהְיֶה כָּל־רִיב
וְכָל־נִגַע:

6 וְכָל זָקְנֵי הָעִיר הַהִוא הַקְּרֹבִים אֶל־הַחֹלֶל יִרְחֻצוּ
אֶת־יְדֵיהֶם עַל־הָעֲגֻלָּה הָעֲרוּפָה בְּנַחֲלִי:

7 וַעֲנוּ וַאֲמָרוּ יְדֵינוּ לֹא שִׁפְכָה [שָׁפְכוּ] אֶת־הַדָּם הַזֶּה
וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ:

Rashi

ידינו לא שפכו. וכי עלתה על לב שזקני בית דין שופכי דמים הם, אלא לא ראינוהו ופטרנוהו בלא מזונות ובלא לוייה (שם מה:). והכהנים אומרים כפר לעמך ישראל:

[The kohanim will say,] “Forgive Your people Yisroel, whom You, Adonoy, have redeemed; and do not allow innocent blood [liability] within Your people Yisroel.” The blood shall thus be atoned for in their behalf.

כְּהֹנָיִם יִמְרוּן כִּפֹּר לְעַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל דִּי פִּרְקָתָא יִי וְלֹא
תִּתֵּן חֹבֶת דָּם זָכִי בְּגוֹ עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל וְיִתְכַפֵּר לְהוֹן עַל
דָּמָא

Rashi

ונכפר להם הדם. הכתוב מבשרם, שמשעשו כן יכופר להם העון (שם מו.):

Still, you must eradicate the [liability for] innocent blood from within you, when you do what is upright in Adonoy's eyes.

וְאַתָּה תִּפְלֵי אֲשֶׁדִי דָם זָכִי מִבִּינְךָ אֲרִי תַעֲבֹד דְּכָשֵׁר
קָדֵם יִי: ססס

Rashi

ואתה תבער. מגיד, שאם נמצא ההורג אחר שנתערפה העגלה, הרי זה יהרג (כתובות לו:), והוא הישר בעיני ה':

8 כִּפֹּר לְעַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־פָּדִיתָ יְהוָה וְאַל־תִּתֵּן דָּם נָקִי
בְּקֶרֶב עַמֶּךָ יִשְׂרָאֵל וְנִכְפַּר לָהֶם הַדָּם:

9 וְאַתָּה תִּבְעֵר הַדָּם הַנָּקִי מִקִּרְבְּךָ כִּי־תַעֲשֶׂה הַיָּשָׁר
בְּעֵינֵי יְהוָה: (ס)

Isaiah 51:12-52:12

הפטרה — ישעיהו

הפטרה

ישעיהו 51

I, even I, am He that comforteth you:
 Who art thou, that thou art afraid of
 man that shall die, And of the son of
 man that shall be made as grass;
 And hast forgotten the LORD thy
 Maker, That stretched forth the heavens,
 And laid the foundations of the earth;
 And fearest continually all the day
 Because of the fury of the oppressor, As
 he maketh ready to destroy? And where
 is the fury of the oppressor?

He that is bent down shall speedily be
 loosed; And he shall not go down dying
 into the pit, Neither shall his bread fail.

For I am the LORD thy God, Who
 stirreth up the sea, that the waves
 thereof roar; The LORD of hosts is His
 name.

12 אָנֹכִי אֲנֹכִי הוּא מְנַחֲמֶכֶם מִי־אַתָּה וְתִירָאִי מֵאֲנוּשׁ יָמוּת

וּמִבֶּן־אָדָם חָצִיר יִנָּתֵן: ^{grass}

13 וְתִשְׁכַּח יְהוָה עֲשֹׂךְ נוֹטֶה שָׁמַיִם וַיִּסֹּד אָרֶץ ^{to set}

וְתִפְחֹד תָּמִיד כָּל־הַיּוֹם מִפְּנֵי חֲמַת הַמִּצִּיק כָּאֶשֶׁר ^{to compress}

כּוֹנֵן לְהִשָּׁחִית וְאֵיֶה חֲמַת הַמִּצִּיק:

14 מִהֵרָ צִעָה לְהִפָּתֵחַ וְלֹא־יָמוּת לִשְׁחַת וְלֹא יִחָסֵר ^{to tip over}

לֶחֶמוֹ:

15 וְאַנֹכִי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ רֹגֵעַ הָיִים וַיַּהֲמוּ גִלְיוֹ יְהוָה צְבָאוֹת

שְׁמוֹ:

And I have put My words in thy mouth,
And have covered thee in the shadow of
My hand, That I may plant the heavens,
And lay the foundations of the earth,
And say unto Zion: 'Thou art My
people.'

Awake, awake, Stand up, O Jerusalem,
That hast drunk at the hand of the
LORD The cup of His fury; Thou hast
drunken the beaker, even the cup of
staggering, And drained it.

There is none to guide her Among all
the sons whom she hath brought forth;
Neither is there any that taketh her by
the hand Of all the sons that she hath
brought up.

These two things are befallen thee; Who
shall bemoan thee? Desolation and
destruction, And the famine and the
sword; How shall I comfort thee?

Thy sons have fainted, they lie at the
head of all the streets, As an antelope in
a net; They are full of the fury of the
LORD, The rebuke of thy God.

Therefore hear now this, thou afflicted,
And drunken, but not with wine;

16 וְאֲשִׁים דְּבָרִי בְּפִיָּךְ וּבִצֵּל יָדִי כְּסִיתִיךָ לִנְטֹעַ שָׁמַיִם

וְלִסְדּוֹ אֶרֶץ וְלֵאמֹר לְצִיּוֹן עֲמִי־אַתָּה: (ס)

17 הַתְּעוֹרְרִי הַתְּעוֹרְרִי קוֹמִי יְרוּשָׁלַם אֲשֶׁר שָׁתִית מִיַּד

poison a goblet
יְהוָה אֶת־כּוֹס חֲמָתוֹ אֶת־ קִבְּעַת כּוֹס הַתְּרַעֲלָה

שָׁתִית מְצִית:

18 אֵין מְנַהֵל לָהּ מִכָּל־בָּנִים יִלְדָה וְאֵין מְחַזֵּק בְּיָדָהּ properly

מִכָּל־בָּנִים גְּדֹלָה:

19 שְׁתֵּים הִנֵּה קָרָאתִיךָ מִי יִנּוּד לֶךְ הַשָּׂדֶה וְהַשָּׂבָר to nod

וְהִרְעֵב וְהִחָרֵב מִי אֲנַחֲמֶךָ:

20 בְּנִיָּךְ עָלְפוּ שָׁכְבוּ בְּרֹאשׁ כָּל־חוּצוֹת כְּתוֹא a species of antelope to veil or cover

מִכְמָר הַמְּלָאִים חֲמַת־יְהוָה גְּעֵרַת אֱלֹהֶיךָ: rebuke fishing net

21 לֵכֵן שְׁמַע־נָא זֹאת עֲנִיָּה וּשְׁכַרְתָּ וְלֹא מִיֵּין: (ס)

Thus saith thy Lord the LORD, And thy
God that pleadeth the cause of His
people: Behold, I have taken out of thy
hand The cup of staggering; The beaker,
even the cup of My fury, Thou shalt no
more drink it again;

And I will put it into the hand of them
that afflict thee; That have said to thy
soul: 'Bow down, that we may go over';
And thou hast laid thy back as the
ground, And as the street, to them that
go over.

22 כֹּה־אָמַר אֲדֹנָיִךְ יְהוָה וְאֱלֹהֶיךָ יִרְיֵב עִמּוֹ הִגָּה לְקַחְתִּי

מִיָּדְךָ אֶת־כּוֹס הַתַּרְעֵלָה אֶת־קַבְלֶצֶת כּוֹס חֲמָתִי

לֹא־תוֹסִיפִי לְשִׁתּוֹתָהּ עוֹד:

23 וְשִׁמְתִּיהָ בְּיַד־ מוֹגִיף ^{to grieve} אֲשֶׁר־אָמְרוּ לְנַפְשְׁךָ שְׁחִי

וְנַעֲבְרָה וְתַשִּׁימִי כְּאַרְץ ^{the back} גֹּדֹף וְכַחוּץ לַעֲבָרִים: (ס)

ישעיהו 52

Awake, awake, Put on thy strength, O
Zion; Put on thy beautiful garments, O
Jerusalem, the holy city; For henceforth
there shall no more come into thee The
uncircumcised and the unclean.

Shake thyself from the dust; Arise, and
sit down, O Jerusalem; Loose thyself
from the bands of thy neck, O captive
daughter of Zion.

For thus saith the LORD: Ye were sold
for nought; And ye shall be redeemed
without money.

1 עוֹרִי עוֹרִי לְבָשִׁי עוֹד צִיּוֹן לְבָשִׁי | בְּגָדֵי תִפְאָרֶתָךְ ^{glory}

יְרוּשָׁלַם עִיר הַקֹּדֶשׁ כִּי לֹא יוֹסִיף יְבֹא־בָךְ עוֹד עֲרֵל

וְטָמֵא:

2 הַתְנַעֲרִי מֵעָפָר קוֹמִי שְׁבִי יְרוּשָׁלַם הַתַּפְתַּחוּ

[הַתְּפַתְחִי] מוֹסְרִי צוֹאֲרֹף שְׁבִיָּה בַת־צִיּוֹן: (ס) ^{the back of the neck}

3 כִּי־כֹה אָמַר יְהוָה חֲנָם ^{free of charge} נִמְכַּרְתֶּם וְלֹא בְכֶסֶף

תִּגְאָלוּ:

For thus saith the Lord GOD: My
people went down aforetime into Egypt
to sojourn there; And the Assyrian
oppressed them without cause.

Now therefore, what do I here, saith the
LORD, Seeing that My people is taken
away for nought? They that rule over
them do howl, saith the LORD, And My
name continually all the day is
blasphemed.

Therefore My people shall know My
name; Therefore they shall know in that
day That I, even He that spoke, behold,
here I am.

How beautiful upon the mountains Are
the feet of the messenger of good
tidings, That announceth peace, the
harbinger of good tidings, That
announceth salvation; That saith unto
Zion: 'Thy God reigneth! '

Hark, thy watchmen! they lift up the
voice, Together do they sing; For they
shall see, eye to eye, The LORD
returning to Zion.

Break forth into joy, sing together, Ye
waste places of Jerusalem; For the
LORD hath comforted His people, He
hath redeemed Jerusalem.

4 כִּי כֹה אָמַר אֲדֹנָי יְהוֹה מִצְרַיִם יִרְדּוּ-עַמִּי בְּרֵאשִׁיטָה

to press
upon

לְגֹרֶשׁ שָׁם וְאַשּׁוּר בְּאַפָּס : עֲשֻׁקוּ :

5 וְעַתָּה מִי־לִי [מֵה-] [לִי-] פֹה נֹאמֵי-יְהוֹה כִּי־לֶקַח עַמִּי

חֲנָם מִשְׁלוּ [מִשְׁלִיו] יְהִלִּילוּ נֹאמֵי-יְהוֹה וְתָמִיד

כָּל־הַיּוֹם שְׁמִי מְנַאֲץ:

6 לָכֵן יֵדַע עַמִּי שְׁמִי לָכֵן בַּיּוֹם הַהוּא כִּי־אֲנִי־הוּא

הַמְדַּבֵּר הַנִּנִּי:

7 מֵה- נֹאדוּ עַל־הַהָרִים רַגְלֵי מְבַשֵּׂר מְשִׁמֵּעַ שְׁלוֹם properly

מְבַשֵּׂר טוֹב מְשִׁמֵּעַ יְשׁוּעָה אָמַר לְצִיּוֹן מֶלֶךְ אֱלֹהֶיהָ:

8 קוֹל צִפְיָה נִשְׂאוּ קוֹל יַחְדָּו properly יִרְנְנוּ כִּי עֵין בְּעֵין יֵרָאוּ

בָּשׁוּב יְהוֹה צִיּוֹן:

9 פָּצְחוּ רִנְנוּ יַחְדָּו חֲרָבוֹת יְרוּשָׁלַם כִּי־נָחַם יְהוֹה properly to break out

עֲמֹ גָאֵל יְרוּשָׁלַם:

The LORD hath made bare His holy
arm In the eyes of all the nations; And
all the ends of the earth shall see The
salvation of our God.

Depart ye, depart ye, go ye out from
thence, Touch no unclean thing; Go ye
out of the midst of her; be ye clean, Ye
that bear the vessels of the LORD.

For ye shall not go out in haste, Neither
shall ye go by flight; For the LORD will
go before you, And the God of Israel
will be your rearward.

10 חֲשֹׁף יְהוָה אֶת־זְרוּעַ קִדְשׁוֹ לְעֵינֵי כָל־הַגּוֹיִם וְרָאוּ ^{to strip off}

כָּל־אֶפְסֵי־אֶרֶץ אֶת יְשׁוּעַת אֱלֹהֵינוּ: (ס)

11 סִירוּ סִירוּ צִאוּ מִשָּׁם טָמֵא אֶל־תִּגְעוּ צִאוּ מִתּוֹכָהּ

הַבָּרוּ נִשְׂאִי כָלִי יְהוָה: ^{to clarify}

12 כִּי לֹא בְחֻפְזוֹן תֵּצְאוּ וּבִמְנוּסָה לֹא תֵלְכוּן כִּי־הִלָּךְ ^{experienced} ^{haste}

לִפְנֵיכֶם יְהוָה וּמֵאַסְפָּתְכֶם אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ס)